

iNACT

inclusive educators

Compendium van goede praktijken voor creatieve klaslokalen

Auteurs: Meidi Sirk, Reeli Liivik, Sirje Rekkor, Meril Ümarik, SimonTubb,
Aine Hamill, Marievi Gretszi en Grace Roche

2022

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

De steun van de Europese Commissie voor de productie van deze publicatie houdt geen goedkeuring in van de inhoud, die uitsluitend de standpunten van de auteurs weergeeft, en de Commissie kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik dat eventueel wordt gemaakt van de informatie in deze publicatie.

Inhoud

Inleiding	3
Creatieve samenwerkingsstrategieën.....	6
Een mindmap maken: systematisch de kenmerken van goederen/producten leren kennen.....	6
Drama voor het leren van waarden.....	7
Strategieën voor groepswork.....	9
Mozaïekgroep (groeps puzzel) methode voor het bestuderen van theoretische kennis op basis van een eerder door de studenten opgesteld werkstuk.....	9
Mozaïekmethode voor het leren omgaan met e wapens.....	10
Galerijwandeling voor het leren van toekomstige vaardigheden	11
Strategieën voor casestudies	14
Geschiedenis leren door onderzochte verhalen	14
Bespreken van casestudies in groepen.....	15
Casestudy in logistieke opleiding	16
Gebruik van audiovisueel materiaal.....	17
Strategieën voor projecten.....	19
Projectmethode.....	19
Project om te leren over professioneel gereedschap	20
Project voor het leren produceren van het product.....	21
Restaurantwerk leren via de projectmethode.....	22
Project voor het leren ontwikkelen van een bedrijfsmodel	24
Real-World Learning als multidisciplinair project	25
Reflectie aan het eind van het project	27
Flipped classroom.....	29
Flipped classroom voor het ontwikkelen van Engelse communicatievaardigheden als tweede taal.....	29
Kerncompetenties ontwikkelen.....	30
Diverse rolmodellen voor het ontwikkelen van sleutelcompetenties.....	30
Discussie	32
Interpersoonlijk en intercultureel begrip.....	32
Hack-lab als opleidingsvorm voor jongeren die het risico lopen op sociale uitsluiting: het geval van onderwijs in cyberveiligheid.....	35
Leerlaboratorium (FabLab)	36
Mentorprogramma	38

Preventief programma voor studenten met psychologische problemen: het opbouwen van een interdisciplinair ondersteuningsteam.....	40
Teamonderwijs als onderdeel van instapcursussen.....	41

Inleiding

Dit compendium komt tot stand in het kader van het Erasmus+ project Inclusive and Innovative Pedagogies for Educators (INACT) (01.11.2020 - 31.10.2022).

Het belangrijkste doel van het INACT-project was om onderwijzers de kennis, de vaardigheden en het vertrouwen te geven om aan pedagogische vernieuwing te doen, zodat ze inclusieve, innovatieve en werkelijk boeiende leerervaringen voor alle leerlingen kunnen creëren.

Het INACT-projectteam bestond uit partners uit zes landen: België (Open Education Community foundation), Denemarken (European E-learning Institute), Estland (Tallinn University), Griekenland (AKMI Anonimi Ekpaideftiki Etairia), Ierland

(Momentum Marketing Services Limited), Zweden (Folkuniversitetet Stiftelsen vid Lunds Universitet).

De doelgroep van dit project bestond uit docenten en opleiders in het beroepsonderwijs in postsecundaire scholen of instellingen, waaronder ook voortgezette beroepsopleiding. Bovendien zal het positieve effect van het project naar verwachting ook opvoeders en managers in het volwassenen- en hoger onderwijs bereiken.

Zoals bekend worden leraren van alle onderwijsgebieden en -niveaus uitgedaagd door de noodzaak om studenten met uiteenlopende achtergronden op te leiden, hen nieuwe vaardigheden aan te leren en de noodzakelijke competenties (b.v. kritisch denken, communicatie en leren-leren) vorm te geven die nodig zijn als reactie op bredere maatschappelijke veranderingen en onvoorspelbare arbeidsmarktsituaties.

De resultaten van het INACT-project zullen naar verwachting docenten ondersteunen en motiveren om hun onderwijspraktijk te ontwikkelen, nieuwe onderwijsmethoden uit te proberen en innovatieve en inclusieve leerruimten te creëren. Het compendium bevat bestaande en toegepaste beste praktijken in heel Europa die actieve betrokkenheid van leerlingen bij het onderwijs- en leerproces ondersteunen in de context van inclusief onderwijs en gediversifieerde leerlingenpopulaties.

Wij conceptualiseren inclusie in het onderwijs op basis van de definitie van Molbaek (2018)¹ dat inclusie fundamenteel is gebouwd op de keuzes van leraren voor, tijdens en na het onderwijs, en dat systematisch werken aan en bewustwording van deze keuzes kan zorgen voor een grotere participatie van leerlingen, zowel academisch als sociaal, wat leidt tot meer inclusie.

---

¹ Molbaek, M. (2018). Inclusieve onderwijsstrategieën - dimensies en agenda's. *International Journal of Inclusive Education*, 22(10), 1048-1061. <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1414578>

Het doel van inclusief onderwijs is de toegang tot onderwijs te verbreden en volledige deelname en kansen voor alle leerlingen die kwetsbaar zijn voor uitsluiting te bevorderen om hun potentieel te realiseren. Daarom omvatten de in het compendium gepresenteerde beste praktijken specifieke en unieke activiteiten die werken aan het doel van inclusie in het onderwijs. Bovendien worden de aangeboden beste praktijken ook overdraagbaar/repliceerbaar geacht in verschillende leeromgevingen.

De volgende criteria zijn als indicatoren genomen bij de selectie van de praktijken en methoden uit verschillende landen die in het compendium worden gepresenteerd:

- Gedifferentieerde of leerlinggerichte benaderingen zijn met succes toegepast in het onderwijs.
- De leeractiviteiten worden geselecteerd op basis van de doelgroep en het doel van het onderzoek (de leraar heeft de kenmerken van de leerlingen in kaart gebracht en daar in de praktijk rekening mee gehouden). De leraar past instructie toe die inspeelt op de verscheidenheid aan leerlingen en hun uiteenlopende behoeften.
- De leerlingen krijgen een actieve rol in het onderwijs- en leerproces. De leraar probeert de leerling te motiveren en hem/haar het meest te betrekken bij het leerproces.
- De leraar geeft feedback op het leren van de leerlingen.
- De leraar creëert een leeromgeving (inclusief de fysieke, mentale en sociale omgeving) die diepgaand leren bevordert op basis van de specifieke kenmerken van de doelgroep. De leraar moet optreden als een uitdager en een leider die de leerlingen vertrouwen inboezemt.
- De leraar past methoden toe die het samen leren ondersteunen.
- De leraar reflecteert en ontwikkelt zijn/haar onderwijspraktijk.
- De leraar heeft strategieën om te beoordelen welke differentiatie nodig is.
- De leraar heeft strategieën om een inclusieve klas te bevorderen.
- De leraar heeft strategieën/methoden voor het beoordelen/evalueren van resultaten, doel versus resultaat, voor individuen en groepen.
- De differentiatie is door samenwerking met succes overgedragen aan andere leraren / opvoeders / onderwijsinstellingen / interne groepen.

Het Compendium voor goede praktijken zal naar verwachting nieuwe ideeën opleveren en de vaardigheden van opleiders verbreden en verdiepen door richtsnoeren te geven voor de invoering van doeltreffende leer- en onderwijsactiviteiten om theoretische kennis en praktische vaardigheden aan te leren en algemene sleutelcompetenties te ontwikkelen.

Het compendium bestaat uit twee grotere delen. Het eerste deel van het compendium beschrijft strategieën op het niveau van de onderwijsinstelling of de klas die bijdragen tot empowerment en inclusie van leerlingen (bijvoorbeeld creatieve samenwerkingsstrategieën, projectstrategieën). Het tweede deel van het compendium presenteert initiatieven die bijdragen tot empowerment van leerlingen in bredere onderwijscontexten.

Deel I

Praktijken op het niveau van de onderwijsinstelling of de klas die bijdragen tot empowerment en inclusie van de leerling

Creatieve samenwerkingsstrategieën

Een mindmap maken: systematisch de kenmerken van goederen/producten leren kennen

Deze beste praktijk werd toegepast op een Estse beroepsschool in het kader van een gespecialiseerd vak. Het doel van de praktijk was studenten te ondersteunen bij het verwerven van theoretische kennis over de kenmerken van goederen/producten. Tijdens het onderwerp kenmerken van goederen/producten leerden de leerlingen over verschillende soorten thee.

De leergroep bestond uit werkstudenten die van elkaar verschilden wat betreft vooropleiding, levens- en werkervaring. De studenten hadden ook verschillende niveaus van Estse taalvaardigheid.

In het algemeen moet men, om deze praktijk in de klas toe te passen, een product kiezen en bedenken hoeveel categorieën kenmerken naar voren kunnen worden gebracht. Het is goed om de leerlingen een minimum aantal kenmerken voor de categorie te geven. Bovendien moeten er vragen worden gemaakt om de kenmerken te kunnen identificeren. Al deze informatie moet systematisch aan de mindmap worden toegevoegd. De voltooide mindmap wordt gepresenteerd.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- Voorafgaand aan de klassikale activiteiten moeten de leerlingen als huiswerk een werkstuk maken over verschillende soorten thee volgens de instructies van hun vakdocent.
- Voor de klassikale activiteiten bereidt de vakdocent schriftelijke instructies voor het maken van een mindmap voor, die duidelijke inhoudelijke criteria bevatten voor het uitvoeren van de taak (bijv. hoeveel kenmerken van een product moeten worden uitgelicht en hoeveel vragen moeten worden gesteld om elk kenmerk te bepalen), informatie over de hulpmiddelen en/of de omgeving die de leerlingen moeten gebruiken, een uitleg over hoe het papier moet worden voorbereid en ook informatie over de leerlingen per groep en de tijdslimiet.
- In de introductiefase legt de vakdocent het doel en de inhoud van de opdracht uit, de stappen in de leeractiviteiten, en deelt de instructies uit. De vakdocent kan ook met de student afspreken welke technische oplossing zijn voorkeur heeft voor het maken van de mindmap (bijv. pen en papier, online tool, app).
- De leerlingen gaan in groepjes aan de slag. De vakdocent houdt de activiteiten van de leerlingen in de gaten, zodat iedereen met de gegeven taak bezig is. Zo nodig geeft de vakdocent extra uitleg en begeleidt hij de activiteiten van de studenten in

de groepen. Bovendien geeft de vakdocent voortdurend feedback tijdens de groepswerkactiviteit en informeert hij hen ook over de resterende tijd, zodat elke groep op tijd klaar kan zijn.

- Aan het eind van de klassikale activiteit worden de in de groepen gemaakte mindmaps gepresenteerd. De studenten van de andere groepen en de vakdocent geven ook feedback op de presentatie en geven ook de meest inhoudelijke aspecten aan die correctie behoeven. In dit voorbeeld krijgen de leerlingen een actieve rol in het onderwijs- en leerproces, waardoor de eerdere kennis en ervaring van de leerlingen naar voren komt, waarvan medestudenten kunnen leren en ook het co-leren wordt ondersteund.

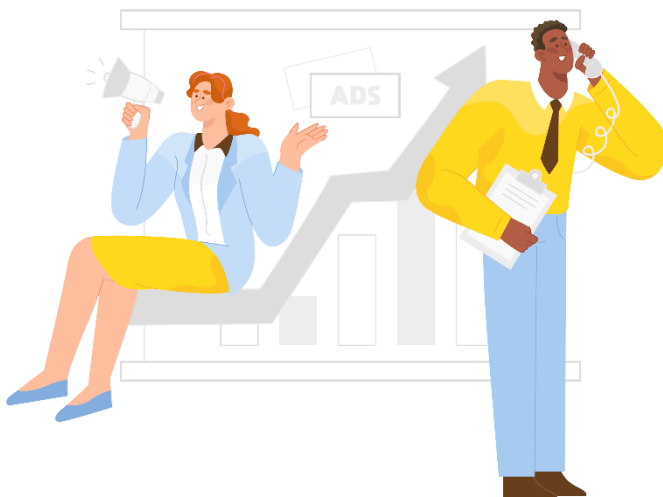
Deze activiteit kan worden toegepast in de hele klas, in groepen, maar ook als individueel werk. Voor het maken van de mindmaps kunnen verschillende hulpmiddelen en webomgevingen worden gebruikt, en daarmee is het mogelijk de ontwikkeling van digitale competenties bij leerlingen te ondersteunen. Bij de presentatie van de resultaten kunnen bijvoorbeeld verschillende oplossingen worden gebruikt (bijv. papieren posters, web-based posters, PowerPoint, word document, video, tekenen op een whiteboard, collage), en bij de keuze van de presentatievorm kan rekening worden gehouden met de wensen van de leerlingen. Deze activiteit kan worden beschouwd als het ontwikkelen van de creativiteit van de leerlingen.

De mindmap-activiteit kan worden toegepast bij het bestuderen van theoretische onderwerpen in verschillende vakgebieden. Zo zijn mindmaps geschikt voor onderwerpen waarbij het nodig is productkenmerken systematisch te categoriseren of productiefasen of -sequenties en de voor elke fase uit te voeren activiteiten te beschrijven. Het is ook geschikt op het gebied van voedselbereiding (bijv. kok, traiteur),

Drama voor het leren van waarden

Deze beste praktijk werd in Estland en in het beroep van officier toegepast voor het aanleren van de ethische code en kernwaarden. Die beste praktijk stelt leerlingen in staat de waarden van het beroep op een creatieve en zinvolle manier te leren en ondersteunt ook een beter begrip van die waarden.

Bij het leerproces waren studenten betrokken die hun militaire dienst hadden vervuld en van verschillende leeftijden waren (20 jaar en ouder).

Bij het toepassen van deze beste praktijk is het noodzakelijk om het studiemateriaal voor te bereiden, waarin de samengevatte ethische code en de waarden van het beroep zijn opgenomen. Het gemaakte studiemateriaal moet worden uitgedeeld aan elke leerling in de klas, die in groepjes aan tafels zit. De leerlingen leren eerst in een groepje de kern van waarden van het beroep. Vervolgens kiezen ze één waarde (bijv. moed, dapperheid) die ze

vervolgens voorbereiden om als groep als voorstelling te presenteren. Als de tijd voor planning en voorbereiding voorbij is, voeren ze hun waarde gedurende één minuut op.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- Leerlingen komen in de klas en de leraar laat ze meteen plaatsnemen aan de tafels die voor hen zijn klaargezet.
- De vakdocent presenteert de inleiding van de les en legt het onderwerp, de leerresultaten en de leermethode uit.
- Dan deelt de vakdocent het benodigde lesmateriaal voor de leerlingen uit.
- De leerlingen lezen bedachtzaam en bespreken de principes en alle waarden in de ethische code van het beroep.
- De leraar volgt/observeert het leren van de leerlingen in groepen en stuurt zo nodig de groepsactiviteiten en/of beantwoordt vragen.
- Daarna, als de waarden verduidelijkt en geleerd zijn, laat de leraar elke groep één waarde kiezen die ze in 1 minuut (max.) moeten dramatiseren, zodat anderen kunnen begrijpen welke waarde ze proberen te presenteren/dramatiseren.
- De ideeën worden dan in groepjes besproken in termen van hoe ze de door hen gekozen waarde (bijv. moed) zouden kunnen dramatiseren.
- De leraar stuurt sommige groepen 2 tot 5 minuten naar andere ruimten (ruimtes), zodat ze hun voorstelling kunnen oefenen.
- Dan komen de groepen terug en presenteren hun voorstellingen en de andere groepen proberen te raden welke waarde wordt getoond.
- Zo presenteren alle groepen hun eigen dramatisering.
- Aan het eind van de les is er een samenvattende discussie over de waarden van het beroep, die ook een kader biedt voor feedback over hoe de leerlingen de geleerde waarden hebben begrepen.

Bij de toepassing van deze praktijk krijgen de leerlingen een actieve rol in het onderwijs- en leerproces, waardoor de leerlingen ook hun begrip van de onderwerpen kunnen delen en co-leren en de creativiteit van de leerlingen worden ondersteund. De leraar creëert een leeromgeving (inclusief de fysieke, mentale en sociale omgeving) die diepgaand leren bevordert op basis van de specifieke kenmerken van de doelgroep, en geeft feedback op het leren van de leerling.

Deze toegepaste praktijk kan gemakkelijk worden overgebracht naar andere gebieden waar het thema van het leren van professionele waarden belangrijk is (bijv. bouw, dienstverlening).

Bovendien kan drama als leermethode worden toegepast in verschillende contexten en vakgebieden, en in verschillende studiegroepen. Het stelt de leerlingen in staat het onderwerp te begrijpen en hun creativiteit te gebruiken om oplossingen te bedenken voor verschillende situaties (bijv. werkgerelateerde situaties). Het werkt ook goed bij leerlingen met een lagere taalvaardigheid.

Strategieën voor groepswork

Mozaïekgroep (groeps puzzel) methode voor het bestuderen van theoretische kennis op basis van een eerder door de studenten voorbereide paper

Deze beste praktijk werd toegepast op een Estse beroepsschool voor het aanleren van theoretische kennis over verschillende soorten producten. In dit geval leerden de studenten over verschillende soorten thee.

Bij het leerproces waren werkstudenten betrokken die van elkaar verschilden wat betreft vooropleiding, levens- en werkervaring. De studenten hadden ook verschillende Estse taalvaardigheden

Bij toepassing van deze groepsmethode moet het leeronderwerp worden verdeeld in deelonderwerpen. De deelonderwerpen worden onder de leerlingen verdeeld. Elke leerling bereidt een verslag voor over het ontvangen deelonderwerp. Vervolgens worden tijdens de lesactiviteiten de groepen eerst zo gevormd dat in elke groep leerlingen zitten die hetzelfde deelonderwerp

bestudeerd hebben. Ze bespreken wat ze al weten en brengen de belangrijkste kennis van het deelonderwerp naar voren die geleerd moet worden aan andere leerlingen die andere deelonderwerpen hebben bestudeerd. Later gaan de leerlingen over naar andere groepen, waarin elke leerling een ander deelonderwerp heeft geleerd, en ontstaan er mozaïekgroepen. In deze groepen onderwijst elk lid het deelonderwerp dat hij geleerd heeft aan de andere leerlingen, met als resultaat dat de leden van alle groepen het hele onderwerp leren. Aan het eind van de les is er een afsluitende discussie.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- Voorafgaand aan de klassikale activiteiten verdeelt de vakdocent het leeronderwerp in deelonderwerpen, en maakt rapportrichtlijnen en criteria voor de leerlingen. Vervolgens verdeelt de leraar de deelonderwerpen gelijkmatig over de leerlingen. Er zijn bijvoorbeeld vier deelonderwerpen in een onderwerp, dus elk deelonderwerp heeft waar mogelijk evenveel leerlingen. De leerlingen krijgen een deadline waarop het verslag klaar moet zijn.
- In de klas introduceert de vakdocent de les en legt het onderwerp, de leerdoelen, de resultaten en de leermethode uit. In dit voorbeeld leren de leerlingen over verschillende soorten thee.
- Vervolgens vraagt de vakdocent de leerlingen groepjes te vormen volgens de deelonderwerpen die ze geleerd hebben (in dit voorbeeld waren de deelonderwerpen: zwarte thee, groene thee, witte thee en rode thee). In de groepjes bespreken de leerlingen wat ze al weten en gaan ze uit van de gegeven punten in

de verslagrichtlijnen. Tijdens de bespreking letten ze op wat de belangrijkste kennis is die aan de andere leerlingen moet worden bijgebracht.

- Na een bepaalde tijd vraagt de vakdocent de leerlingen naar een andere groep te verhuizen, zodat elke leerling in de nieuwe groep een ander deelonderwerp heeft. Zo ontstaan de mozaïekgroepen. In deze groepen onderwijst elke student zijn eigen geleerde deelonderwerp aan de andere studenten. De vakdocent beweegt zich rond de groepen en luistert hoe het onderwijzen en leren in de groepen verloopt en specificeert of begeleidt ze zo nodig.
- Als de les- en leertijd voor deze groepen voorbij is, dan komen alle leerlingen bij elkaar voor een discussie en conclusie. In deze laatste stap kunnen de leerlingen aangeven wat nieuw was, welke vragen er opkwamen of nog bestaan, wat niet begrepen of niet beantwoord werd volgens het geleerde onderwerp. De vakdocent kan ook de nadruk leggen op de belangrijkste kennis die de leerlingen voor het onderwerp moeten kennen.

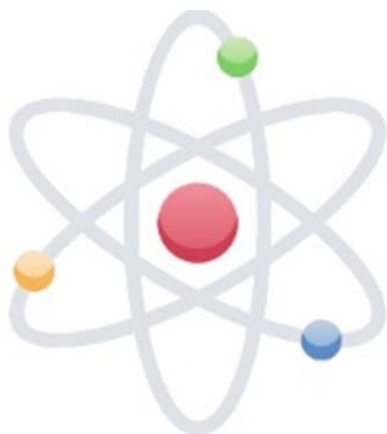
Toepassing van deze beste praktijk maakt het mogelijk grote onderwerpen in minder tijd te leren en het proces omvat de intrinsieke betrokkenheid van de leerlingen - want de leerlingen krijgen een actieve rol in het onderwijs- en leerproces. De methoden ondersteunen co-lernen en de leraar geeft feedback op wat de leerlingen hebben geleerd.

Deze best practice is geschikt voor verschillende vakgebieden waar een groot theoretisch onderwerp bestudeerd moet worden en het onderwerp opgedeeld kan worden in deelonderwerpen. Bij kleermaken bijvoorbeeld is deze best practice geschikt voor het leren van verschillende soorten stoffen.

Mozaïekmethode voor het leren omgaan met wapens

Deze beste praktijk werd gebruikt in het voorbereidend beroepsonderwijs in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs in Estland om het onderwerp wapentraining (d.w.z. het leren kennen en hanteren van een wapen) te bestuderen in het kader van Nationaal Defensieonderwijs.

Bij het leerproces waren leerlingen betrokken van 17 tot 19 jaar en zowel Ests als Russisch, die dagelijks informatie over de wereld kregen via verschillende kanalen, die controversieel kunnen zijn. In de klas zaten evenveel jongens als meisjes, en er werden ook verschillen naar geslacht waargenomen. Meisjes deden liever meer zelfstandig werk en de jongens waren actiever bij de praktische activiteiten.

Bij de uitvoering van deze praktijk moeten de leerlingen in de klas in groepen worden verdeeld. Elke groep krijgt een deelonderwerp en het benodigde studiemateriaal, op basis waarvan de leerlingen in de groep samen leren om hun deelonderwerp te begrijpen. Daarna onderwijst elke groep zijn eigen deelonderwerp aan de andere groepen en leert hij de deelonderwerpen van de andere groepen. Op deze manier worden de nodige kennis en vaardigheden verworven voor het hele onderwerp

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- De vakdocent leidt de les in en legt het onderwerp, de leerdoelen, de resultaten en de leer methode uit.
- De leraar verdeelt de leerlingen in groepen volgens het aantal deelonderwerpen en deelt het lesmateriaal uit.
- Elke groep begint met het leren van een deelonderwerp, waaronder eventueel het aanleren van een vaardigheid. Naast het leren van het onderwerp, bespreekt de groep ook hoe ze het onderwerp aan anderen kunnen leren en oefenen ze zo nodig ook dit lesgeven.
- De vakdocent loopt rond in de klas en observeert de vorderingen van de groep en verduidelijkt of begeleidt deze zo nodig of beantwoordt vragen.
- Als de deelonderwerpen geleerd zijn, gaat een groep naar een andere groep en leert hun eigen deelonderwerp aan de andere groep. Daarna leert de andere groep hun deelonderwerp aan hen.
- De beweging tussen de groepen gaat door totdat alle deelonderwerpen zijn uitgewisseld door middel van lesgeven en leren tussen de groepen.
- Aan het eind is er een samenvattende demonstratie om de kennis en vaardigheden van de leerlingen te controleren, waardoor zowel de leerlingen als de leraren feedback krijgen over de verworven kennis en vaardigheden. In dit voorbeeld vraagt de leraar om het wapen te ontmantelen, waarbij hij controleert of iedereen het correct doet. Vervolgens stelt de leraar vragen en laat enkele leerlingen antwoorden.
- Deze controleactiviteit kan ook in twee groepen worden uitgevoerd. De eerste groep demonstreert en de tweede groep controleert en dan omgekeerd, de tweede groep demonstreert en de eerste groep controleert. De leerkracht houdt toezicht en corrigeert zo nodig.

Door deze praktijk toe te passen krijgen de leerlingen een actieve rol in het onderwijs- en leerproces, waardoor de leerlingen ook hun begrip van de leerstof kunnen delen en tegelijkertijd het samen leren ondersteunen en feedback geven over hoe goed de leerlingen hebben geleerd. Deze beste praktijk stelt de leerlingen in staat een rol als leraar te spelen en verantwoordelijk te zijn voor het onderwijs.

Deze best practice is geschikt voor verschillende vakgebieden waar een groot onderwerp bestudeerd moet worden en het onderwerp opgedeeld kan worden in deelonderwerpen; bijvoorbeeld bij geschiedenis of op het gebied van catering bij het bestuderen van keukenapparatuur.

Galerijwandeling voor het leren van toekomstige vaardigheden

Deze praktijk werd in Estland toegepast bij studenten in opleiding tot officier in het leger om hen te helpen vaardigheden voor de toekomst te leren (bijv. technologie en computational thinking, nieuwe media geletterdheid, transdisciplinair enz.)

Bij het leerproces waren studenten betrokken die hun militaire dienst hadden vervuld en van verschillende leeftijden waren (20 jaar en ouder).

Bij het toepassen van deze best practice is het nodig om zoveel mogelijk vragen over het onderwerp te formuleren die betrekking hebben op de inhoudelijke aspecten van het onderwerp en de leeruitkomst(en). Deze vragen moeten op grote vellen papier worden geschreven en aan de muren in het lokaal worden gehangen. Afhankelijk van het aantal vragen moet hetzelfde aantal groepen worden gevormd. Elke groep begint met het beantwoorden van een vraag en na een

bepaalde tijd (2-3 minuten) gaan ze verder met de volgende vraag. Ze lezen de vorige antwoorden en voegen hun eigen antwoorden toe of vullen de bestaande aan. De beweging gaat door tot elke groep terugkeert naar de vraag die ze eerst beantwoordden. Ze bekijken de door de andere groepen toegevoegde antwoorden, vatten samen en presenteren het resultaat.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- De vakdocent vraagt de leerlingen een volledig opgeladen smartphone mee te nemen naar de volgende les.
- Voordat de les begint, schrijft de leraar eerder geformuleerde vragen op grote vellen papier en hangt deze aan de muren van het lokaal.
- Aan het begin van de les introduceert de vakdocent de les en legt het onderwerp, de leerdoelen, de resultaten en de leermethode uit. Hij legt uit dat de antwoorden op de vraag met behulp van hun smartphone op internet moeten worden gezocht.
- De leraar verdeelt de leerlingen in groepen op basis van het aantal vragen. In dit voorbeeld waren er 10 vragen (10 toekomstige vaardigheden) en elke groep had 2-3 leden.
- De leraar stuurt elke groep naar één vraag, die ook de thuisvraag van de groep wordt. De leraar vertelt de leerlingen wanneer de tijd begint voor het beantwoorden van de vragen. Voor het beantwoorden van de eerste vraag wordt twee minuten gegeven.
- De leerlingen zoeken met hun smartphone op internet naar antwoorden op hun vraag en schrijven de antwoorden op het papier.
- Als de eerste 2 minuten voorbij zijn, geeft de leraar aan dat de tijd om is en moeten de groepjes verder met de volgende vraag.
- Als de groepen overgaan naar de volgende vraag, dan lezen ze eerst de vraag en de eerdere antwoorden. Dan zoeken ze op internet naar aanvullende informatie om de vraag te beantwoorden en voegen wat ze vinden toe aan het papier. Voor deze vraag wordt drie minuten uitgetrokken.
- Na drie minuten geeft de leraar het signaal dat de tijd om is en moeten de groepen naar de volgende vraag. Deze activiteit wordt herhaald totdat elke groep zijn eerste thuisvraag heeft bereikt.
- Als de groep zijn thuisvraag heeft bereikt, bekijkt de groep alle antwoorden die door de andere groepen zijn toegevoegd. Elke groep vat de antwoorden samen en presenteert ze vervolgens. Deze laatste fase van de activiteit duurt 10-15 minuten.

- Vervolgens wordt de kennis gepresenteerd aan de hand van de vragen, en elke presentatie kan maximaal 5 min. duren. Zo nodig vult de docent de presentaties aan en krijgt ook feedback over de kennisontwikkeling bij de leerlingen. De volledige activiteit van begin tot eind is mogelijk binnen 90 minuten.

Door deze praktijk toe te passen krijgen de leerlingen een actieve rol in het onderwijs- en leerproces, waardoor de leerlingen ook hun begrip bij het leren van het onderwerp kunnen delen, terwijl ook co-leren wordt ondersteund en feedback wordt gegeven over hoe de leerlingen het onderwerp hebben geleerd. Bovendien maakt deze beste praktijk het mogelijk om het bestudeerde onderwerp te integreren met de mogelijkheid om informatie te zoeken op het internet.

Deze praktijk is geschikt op verschillende gebieden voor het leren van een nieuw onderwerp of het herhalen en herzien van theoretische kennis en het uitwisselen van eerdere ervaringen in het kader van het leren van het onderwerp. Deze beste praktijk is bijvoorbeeld geschikt voor het leren van verschillende voorschriften die de studenten in bepaalde beroepen moeten kennen. Bovendien kan een beroepsdocent deze methode op verschillende manieren aanpassen om tegemoet te komen aan de leertaak, de resultaten of de behoeften van de doelgroep.

Strategieën voor casestudies

Geschiedenis leren door onderzochte verhalen

Deze praktijk werd gebruikt in het vmbo-onderwijs in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs in Estland om in het kader van Nationaal Defensieonderwijs te leren over de bezetting van Estland tijdens de Tweede Wereldoorlog en de leerlingen een dieper inzicht te geven in gebeurtenissen in de militaire geschiedenis die mogelijk ook hun familieverhalen hebben beïnvloed.

Bij het leerproces waren leerlingen betrokken van 17 tot 19 jaar en zowel Ests als Russisch, die dagelijks informatie over de wereld kregen via verschillende kanalen, die controversieel kunnen zijn. In de klas zaten evenveel jongens als meisjes, en er werden ook verschillen naar geslacht waargenomen. Meisjes deden liever meer zelfstandig werk en de jongens waren actiever bij de praktische activiteiten.

Deze lespraktijk begint in de klas met een algemene inleiding op het onderwerp van de bezetting in de Tweede Wereldoorlog. Vervolgens houden de leerlingen semi-gestructureerde interviews met hun grootvader, grootmoeder, oudoom of een naast familielid dat ervaring of kennis had van de bezetting in Estland. De leerling moet dan een samenvatting van het interview maken en deze presenteren in een vrij te kiezen vorm, zoals een werkstuk, een essay, een schriftelijke samenvatting, een PowerPoint presentatie, of een mondelinge presentatie.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- Eerst presenteert de leraar het onderwerp en een overzicht van de inhoud. Daarna volgt een beschrijving en uitleg van het zelfstandig werk en het afspreken met de leerlingen van een uiterste inleverdatum. Daarnaast deelt de vakdocent een interviewgids uit voor de leerlingen. De interviewgids bevat de vragen die de studenten moeten beantwoorden op basis van de antwoorden van hun geïnterviewden.
- Na ontvangst van de opdracht beginnen de leerlingen met het interviewen van enkele van hun familieleden die de bezetting van Estland in WOII hebben meegemaakt of de ervaringen van anderen kennen.
- De studenten maken een samenvatting van de tijdens het interview verkregen informatie in een vrij te kiezen vorm (bv. presentatie, opstel, werkstuk, enz.) op basis van de interviewvragen en leveren die binnen de afgesproken termijn in bij de beroepsdocent.
- Nadat de leerlingen hun zelfstandig werk hebben ingeleverd, plant de leraar een les(sen) waarin het onderwerp wordt samengevat. Tijdens de les(sen) kunnen de leerlingen mondelinge presentaties houden (als ze die vorm hebben gekozen) en luisteren naar de verhalen/presentaties van andere leerlingen.

Bij het toepassen van deze praktijk krijgen de leerlingen een actieve rol in het onderwijs- en leerproces, waardoor de leerlingen ook hun begrip van het onderwerp kunnen delen, terwijl co-leren wordt ondersteund. De leraar bevordert diepgaand leren op basis van het

Deze praktijk kan gemakkelijk worden overgebracht naar verschillende vakgebieden waar het erom gaat de geschiedenis van het vakgebied of onderwerp te leren kennen. Op het gebied van kledingontwerp zou het bijvoorbeeld mogelijk zijn om te bestuderen hoe mensen van 40 en 50 jaar de moderne mode waarnemen, omdat de huidige modetrends erg lijken op de modetrends in hun

onderwerp en een breder historisch begrip vanuit het persoonlijke perspectief van de leerling, wat de motivatie van de leerling om te leren kan ondersteunen. De leraar houdt rekening met de verschillende behoeften van de leerlingen in de context van de presentaties.

Bespreken van case studies in groepen

Deze praktijk werd in Griekenland toegepast op een College voor Beroepsonderwijs. Het doel was de discussie en ook het kritisch denken van de leerlingen te ontwikkelen door het bespreken van casussen die gebaseerd waren op het onderwerp dat werd geleerd.

Bij het leerproces waren leerlingen betrokken van verschillende leeftijd, geslacht, economische achtergrond, seksuele geaardheid, nationaliteit en taal (uit Afrika en Egypte, Engeland, Amerika, Griekenland, Arabië) en ook volwassenen met psychische stoornissen.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- Afhankelijk van het leerthema zoekt de docent case studies op basis van audiovisueel materiaal. Daarnaast bereidt de docent lesmateriaal voor dat de leerlingen zullen gebruiken als ze de casussen bespreken. De docent bereidt ook

zelfbeoordelingsvragenlijsten voor die de leerlingen kunnen gebruiken.

- In de klas legt de vakdocent eerst het doel, de inhoud en de stappen van de leeractiviteiten uit.
- De docent presenteert de casus (audio-visueel materiaal) en geeft aanwijzingen over de aspecten waaraan de leerlingen aandacht moeten besteden.
- Na het bekijken van de casus gaan de leerlingen in groepjes zitten waar ze gaan discussiëren. De vakdocent deelt leerstof uit op papier, met daarin de theoretische aspecten van het onderwerp. De leerlingen kunnen het papier lezen en de theoretische aspecten in verband brengen met de casus en ook hun persoonlijke ervaringen in overweging nemen - beide helpen hen een groepsoplossing te maken.
- Na de groepsdiscussie presenteert elke groep zijn casusoplossing en licht die toe volgens de theorie. De vakdocent en de andere studenten stellen zo nodig vragen. De vakdocent geeft zo nodig feedback of/ en stuurt de oplossing bij.
- Nadat alle groepen hebben gepresenteerd, maakt de vakdocent een samenvatting en brengt de belangrijkste punten naar voren.
- Aan het eind van de les deelt de vakdocent beoordelingsvragenlijsten uit aan de hand waarvan de leerlingen analyseren wat ze geleerd hebben, wat voor hen het belangrijkste was, hoe de groep werkte, enz.

Bij het toepassen van deze praktijk creëert de docent een leeromgeving (inclusief fysieke, mentale en sociale omgeving) die diepgaand leren bevordert op basis van de specifieke kenmerken van de doelgroep, co-leren ondersteunt en de studenten een actieve rol geeft in het onderwijs- en leerproces. De vakdocent geeft ook feedback op het leren van de leerlingen.

Deze discussie op basis van casussen is geschikt voor verschillende vakgebieden; bijvoorbeeld het leren van nieuwe technologie, hoewel de docent moet weten welke voorkennis de leerlingen hebben bij het kiezen van een casus. Deze praktijk is ook geschikt voor het leren van theoretische aspecten via actief luisteren. Vakdocenten kunnen audiovisueel materiaal laten zien over een casus die bestaat uit een dialoog tussen twee personen. Vervolgens kunnen de leerlingen in een groepje de communicatie bespreken/analyseren op basis van de theorie van actief luisteren.

Casestudy in logistieke opleiding

Deze praktijk werd gebruikt in een logistieke opleiding aan een beroepsonderwijscentrum in Estland. De toegepaste praktijk werd gebruikt omdat leerlingen hiermee systematisch de kwaliteit van de dienstverlening in bedrijven kunnen bepalen, en deze casus is gerelateerd aan de taken die in het beroepsexamen moeten worden uitgevoerd.

De praktijk werd uitgevoerd met studenten in het middelbaar beroepsonderwijs op niveau 4 (EQF), in schoolgebonden studies, met studenten van 17-26 jaar (meestal meisjes), met studenten die Ests en Russisch als moedertaal hebben, studenten met verschillende capaciteiten en werkervaring, waaronder studenten met speciale onderwijsbehoeften (bijv. spreekproblemen). Alle studenten hadden een beroepsstage in een bedrijf afgerond. Sommige studenten hadden werkervaring in een bedrijf op het terrein en kennis van de leveringscapaciteit van logistieke bedrijven, kwaliteitsindicatoren en de meting daarvan, en andere relevante praktijkervaring.

De kwaliteit van de dienstverlening van logistieke bedrijven werd geanalyseerd aan de hand van een casus. Studenten zonder werkervaring voltooiden de taak aan de hand van een door de docent voorbereide casus. Met het oog op zinvol leren mochten studenten met werkervaring de taak

invullen aan de hand van gegevens van hun stagebedrijf of aan de hand van gegevens van hun eigen werkplek.

Voor de uitvoering van de strategie is het nodig een taak, een studiegids (werkwijzer) en casussen voor te bereiden. Ook is het nodig een gedetailleerde onderwijsmethode te

ontwerpen, theoriestudies voor te bereiden en uit te voeren met een omgekeerde klas als onderwijsmethode - leerlingen lezen vooraf teksten en leren vervolgens de termen en basisbegrippen en er is een discussie in synchroon leren op school. Vervolgens moet de taak van de casestudy aan de leerlingen worden uitgelegd.

Implementatieproces van deze beste praktijk:

- De leerling leert de termen en begrippen zelfstandig en in synchroon leren op school.
- Studenten met beroepswerkervaring verzamelen gegevens volgens de handleiding bij het bedrijf waar ze werken of bij hun stagebedrijf; de studenten beschrijven vervolgens de casus.
- Studenten met werkervaring analyseren de casus individueel en de verzamelde gegevens volgens de studiegids; studenten zonder werkervaring analyseren de door de docent voorbereide casus volgens de studiegids. In dit voorbeeld had de geanalyseerde casus betrekking op de kwaliteit van de dienstverlening van een logistiek bedrijf.
- De leerling neemt deel aan een individueel beoordelingsgesprek.
- De leerling voert een zelfevaluatie uit.
- De leraar geeft samenvattende feedback aan de groep.
- Er is voortdurend begeleiding, advies en feedback van de leraren in alle stadia.

De strategie kan worden gebruikt op verschillende studieniveaus en in verschillende beroepsgebieden. De strategie kan worden aangepast aan verschillende studievolumes. De praktijk ondersteunt de ontwikkeling van verschillende sleutelcompetenties (bijv. ondernemerscompetentie, taalcompetentie, digitale competentie, informatie ophalen en verwerken competentie, wiskundige competentie, enz. Het is mogelijk verschillende digitale hulpmiddelen te gebruiken om de ontwikkeling van digitale competenties te ondersteunen. De praktijk kan gebruikt worden bij afstandsonderwijs; bijvoorbeeld als groepswork in Teams, Zoom, Google Classroom.

De praktijk kan op verschillende manieren worden uitgevoerd, afhankelijk van de behoeften van de groep leerlingen, eerdere ervaring, met behulp van individueel werk, groepswork (groepsdiscussie), en geleide discussie in een grote groep.

Gebruik van audiovisueel materiaal

Audiovisuele materialen kunnen effectief worden gebruikt om het leerproces te ondersteunen in verschillende leercontexten en voor verschillende doelgroepen, waaronder groepen die divers zijn qua herkomst (uit een ander land), leerlingen met leerproblemen, leerlingen met autisme, spraakmoeilijkheden enz. Door audiovisueel materiaal te gebruiken kan het leren beter, gemakkelijker, begrijpelijker en aangenamer worden voor de leerlingen. Bovendien kan het een nuttige manier zijn om te leren voor leerlingen met leesproblemen of een lage taalvaardigheid.

Eerst zal het meest geschikte audiovisuele materiaal worden vastgesteld voor gebruik in het onderwijs, om niet alleen het onderwijs maar ook het leerproces voor alle leerlingen te ondersteunen en tenslotte hun actieve deelname in de klas te vergroten.

Ten tweede wordt een plan met vragen voor discussie opgesteld. De tijdlijn en een plan voor hoe dit proces effectief in de klas zal worden geïntegreerd moeten goed worden

voorbereid. In de discussie zullen persoonlijke vragen op maat worden gebruikt om leerlingen te helpen begrijpen wat ze leuk vinden en hen tijd te geven voor reflectie. Er zullen verschillende instrumenten en apparatuur worden gebruikt (bijv. mediafaciliteiten, computer, projector, luidsprekers, papier, markers, enz.)

De praktijk omvat de volgende stappen:

- Eerst krijgen de leerlingen gestructureerde vragen om kennis mee te maken.
- Ten tweede wordt audiovisueel materiaal gepresenteerd. Leerlingen moeten hun aandacht richten op bepaalde aspecten. Bijvoorbeeld, bij het leren van een werkproces kunnen leerlingen een video voorgeschoteld krijgen waarin bepaalde fouten worden opgemerkt en de juiste oplossing wordt voorgesteld.
- Ten derde een algemene discussie in de groep en met de (vak)docent. In sommige gevallen wordt een video met een andere (meer passende) oplossing

De praktijk kan worden toegepast bij het onderwijzen en leren van verschillende onderwerpen, in het kader van verschillende vakgebieden en doelgroepen. Het gebruik van de video is bijvoorbeeld geschikt op gebieden waar het proces van productvoltooiing wordt bestudeerd. Het gebruik van de video maakt het mogelijk minder abstract te zijn en de aandacht van de leerlingen te vestigen op gebieden die

gepresenteerd.

Strategieën voor projecten

Projectmethode

De projecttraining werd uitgevoerd in het voortgezet onderwijs en in instellingen voor beroepsonderwijs en -opleiding in Athene, Griekenland.

Het doel van de uitvoering van de strategie was het verwerven van praktische en theoretische kennis op alle onderwijsniveaus (middelbaar en beroepsonderwijs, levenslang leren).

Projecttraining stelt leerlingen in staat succes te ervaren en trots te zijn op het bereiken van doelen en de verwachte resultaten, vooral wanneer doelen worden overtroffen. Een voorwaarde voor het succes van de projecten is goed teamwerk en een onderwerp dat de aandacht van de leerlingen trekt.

Leerlingen verschillen qua geslacht, leeftijd, seksuele geaardheid, handicaps, culturele achtergrond en inkomen. Tijdens het project werken leerlingen samen, zoeken, ontwerpen, creëren en presenteren hun resultaten.

Als voorbereidende actie voor deze strategie moeten leraren geschikte onderwerpen kiezen, tijd plannen voor teamwerk, presentaties, feedback en reflectie, evaluatiecriteria opstellen voor de teamwerkresultaten en presentaties, de nodige instrumenten en materialen verschaffen, en een geschikte leeromgeving creëren.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- De leerlingen worden verdeeld in projectteams.
- De leraar introduceert het doel en het thema van het project.
- De leerlingen werken in teams aan een onderwerp, onderzoeken, ontwerpen, enz.
- De docent ondersteunt en begeleidt de teams bij het werken aan het projectonderwerp (bijv. ondersteuning en begeleiding bij het maken van een video).
- De leerlingen bereiden een presentatie voor met behulp van een poster, PowerPoint, video-app.
- De leerlingen presenteren de resultaten van hun teamwerk.
- De leraar geeft feedback, benadrukt de sterke en zwakke punten van elk team.
- Het is belangrijk om de dynamiek van het team te analyseren, om elke vaardigheid van iedereen te benutten.
- Zelfreflectie wordt gebruikt om duidelijk te maken wat elke leerling heeft geleerd en wat geleerd zou moeten worden.

De praktijk kan worden toegepast in het leerproces van verschillende vakgebieden om praktische en theoretische kennis te verwerven, verschillende sleutelvaardigheden te ontwikkelen, maar ook om studenten te motiveren om te studeren, hun leeractiviteiten te

Dergelijke kleinschalige projecten kunnen op allerlei gebieden worden uitgevoerd, maar vereisen wel dat de docent beroepsonderwijs en -opleiding goed nadenkt over welke voorkennis en vaardigheden de leerlingen moeten hebben, welke gereedschappen en apparatuur nodig zijn voor het project, en welke instructies nodig zijn. Dit project is bijvoorbeeld geschikt voor het leren van arbeidsveiligheid, waarbij leerlingen een korte studiefilm maken waarin ze uitleggen hoe ze professioneel en veilig moeten handelen of hoe ze een gereedschap of apparatuur veilig moeten gebruiken.

diversifiëren en het grotere beeld van het vakgebied of het potentieel van de student te openen.

Project om te leren over professionele hulpmiddelen

Deze praktijk werd gebruikt in een beroepsonderwijscentrum in Estland om gedurende meerdere dagen te leren over bouwgereedschap door middel van verschillende leeractiviteiten in verschillende leeromgevingen.

De praktijk werd gebruikt omdat het studenten ondersteunt die geen eerdere ervaring hadden met bouwgereedschap, het maakt verschillende integraties mogelijk (theorie en praktijk, mobiliteit, taalvaardigheid, digitale vaardigheid, ondernemersvaardigheid) en helpt om kennis te consolideren.

De praktijk werd uitgevoerd in het schoolgebonden beroepsonderwijs met studenten op EKK-niveau 4, in het middelbaar beroepsonderwijs in het studiegebied bouw (metselaars en betonwerkers).

Het doel was dat de leerlingen het professionele gereedschap zouden herkennen als ze aan de praktijkoefening begonnen. De strategie werd gedurende meerdere dagen gebruikt om het gereedschap te leren in het klaslokaal, in de werkplaats voor praktische training en in

een detailhandel in bouwmachines.

Voor de uitvoering van de praktijk is het nodig een taak, een studiegids en een werkblad voor te bereiden, en de taak aan de leerlingen uit te leggen.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- 1) In de klas:
  - De leerlingen brengen hun eerste kennis van bouwgereedschap in kaart en proberen het gereedschap op een foto te benoemen.
  - De leraar geeft een beknopt overzicht van de bouwgereedschappen.
  - De leraar legt de taak en het werkblad uit, deelt de werkbladen uit aan de leerlingen.
  - De leerlingen zoeken de namen van het gereedschap op het werkblad op en schrijven die naast het gereedschap.
- 2) In de werkplaats voor praktische training:
  - De leraar demonstreert het gebruik van de bouwgereedschappen.
  - De leerlingen kunnen ze nader bekijken.
- 3) In de detailhandel voor bouwgereedschap:

- De leerlingen zoeken de hulpmiddelen op het werkblad.
- De leerlingen maken een foto van zichzelf met het bouwgereedschap op het werkblad om te bewijzen dat ze het daadwerkelijk gevonden hebben.
- De leerlingen voegen voor elk gereedschap een prijs toe aan het werkblad.
- De leerlingen sturen de ingevulde werkbladen naar de vakdocent.

De praktijk kan gebruikt worden op verschillende onderwijsniveaus en in verschillende studierichtingen. De praktijk kan worden aangepast aan verschillende studievolumes. De praktijk kan op verschillende manieren worden uitgevoerd, afhankelijk van de behoeften van de studiegroep, de voorkennis en ervaring van de studenten, en met behulp van

Het is mogelijk een verscheidenheid aan digitale hulpmiddelen te gebruiken om de ontwikkeling van de digitale competenties van de leerlingen te ondersteunen. De praktijk maakt de integratie van theoretisch en praktisch leren in verschillende leeromgevingen mogelijk; bijvoorbeeld op het gebied van kleding of catering. Het maakt ook de integratie van kennis in verschillende disciplines mogelijk; bijvoorbeeld de prijzen van apparatuur en budgetplanning.

individueel werk of groepswerk.

Project voor het leren produceren van het product

Deze praktijk werd gebruikt in een beroepsonderwijscentrum in Estland als onderdeel van de praktische opleiding tot timmerman.

Deze beste praktijk werd gebruikt omdat hij een realistische leercontext biedt, leerlingen helpt de betekenis van werk te vinden en de vaardigheden te ontwikkelen om deel te nemen aan het arbeidsproces als geheel, en leerlingen effectief voorbereidt op de arbeidsmarkt. Bovendien motiveert het, wekt het interesse, betreft het leerlingen en ondersteunt het het vermogen om in teamverband te werken.

Dit project werd gebruikt op het gebied van timmerwerk met jonge leerlingen in het middelbaar beroepsonderwijs en ook met volwassen leerlingen, van wie sommigen uitgebreide werkervaring hadden. De leerlingen volgden zowel school- als werkend onderwijs.

Het project omvatte een praktische opleiding voor het bouwen van een tuinhuis. Het doel van het project was dat de leerling een volledig overzicht kreeg van het proces vanaf het ontwerp van het product op basis van de behoeften en wensen van de klant, tot de verkoop van het afgewerkte artikel aan de klant. Het doel was ook dat de leerling de vaardigheden zou verwerven om een specifiek product te ontwerpen en te produceren met behulp van verschillende technologieën.

Voor de uitvoering van de strategie is het nodig eerst studiemateriaal voor theoretische studies samen te stellen, theoretische studies uit te voeren, een taak, een studiegids voor de leerlingen en beoordelingscriteria samen te stellen. Bestel de benodigde hulpmiddelen en materialen, en leg de taak uit aan de leerlingen.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- Presenteer de theoretische principes aan de leerlingen in de klas.

- Eerste kennismaking met de context en apparatuur voor het werk in de praktijkopleidingsfaciliteit.
- Verdeel de leerlingen in teams.
- Ontwerp het product als teamwork, gebaseerd op de behoeften en wensen van de klant.
- Produceer het product in teamverband.
- De leraar geeft voortdurend instructie en feedback tijdens het productieproces.
- Formatieve beoordeling van het product, op basis van beoordelingscriteria en constructienormen.
- Definitieve installatie van het product bij de klant thuis met voortdurende instructie door de leraar.

Een samenvatting van het tijdens het project voltooide product en de verworven kennis en vaardigheden.

De praktijk kan worden gebruikt op verschillende studieniveaus en in verschillende beroepsgebieden, waar producten kunnen worden gemaakt voor klanten tijdens hun studie. De praktijk kan worden aangepast aan verschillende studievolumes. De praktijk kan op verschillende manieren worden uitgevoerd, afhankelijk van de behoeften van de studenten, hun voorkennis en ervaring, waarbij zowel individueel als in groepsverband wordt gewerkt. Bijvoorbeeld individuele projecten op het gebied van het ontwerpen en maken van kleding (de student moet een avondjurk ontwerpen en maken voor een bepaalde klant).

Restaurantwerk leren via de projectmethode

Deze beste praktijk werd gebruikt voor een restaurantopleiding in een beroepsonderwijscentrum in Estland voor studenten van verschillende opleidingsniveaus die een opleiding tot kok volgen. Het doel van het project was de klanten van het opleidingsrestaurant een positieve bezoekerservaring te bieden.

Deze beste praktijk werd gebruikt omdat de leerlingen en hun interesses en mogelijkheden verschillend zijn, maar het project stelt iedereen in staat de leerresultaten ten minste op drempelniveau te bereiken. Het project bevordert de ontwikkeling van verschillende aspecten van leerlingen (zowel sterke als zwakke) en zorgt ervoor dat ze verschillende ervaringen opdoen. Het project maakt het mogelijk samen en van elkaar te leren, wat volgens de leerlingen effectiever is. Het helpt leerlingen ook het hele plaatje te zien en een holistische ervaring en succes in de specialistenopleiding op te doen. Het biedt een gelegenheid om verschillende culturen en gebruiken op het gebied van voeding te zien en te ervaren. Het project maakt het mogelijk voor de leerling om hun talent, creativiteit in te zetten en tegelijkertijd synergieën, toegevoegde waarde en positieve ervaringen te creëren, waardoor de leerling zijn innerlijke wereld kan openen, erkenning krijgt en zich als persoon kan ontwikkelen. Bovendien ervaren de leerlingen tijdens het project verschillende leiderschapstijlen. Door het project kan de vakdocent de rol van mentor op zich nemen.

De praktijk werd gebruikt met schoolgaande studenten (meestal jongens) in het middelbaar beroepsonderwijs in de leeftijd van 17 tot 21 jaar met Ests of Russisch als moedertaal, elk met verschillende motivaties, sommigen met speciale onderwijsbehoeften

(autismespectrumstoornissen, studenten met vereenvoudigde leerplannen, etc.), en allemaal verschillende sociale achtergronden.

Tijdens het project plant, leidt en leidt de student één themadag in het opleidingsrestaurant. Het project was individueel voor elke student en omvatte het begeleiden en leiden van het team en het bereiken van een resultaat met het team (de hele studiegroep). Bijgevolg kon de student de rol van restaurantkok oefenen. De rest van de studiegroep neemt als teamlid deel aan alle individueel ontworpen en geleide projecten waarbij de kook- en/of servicetaken worden uitgevoerd.

Om die beste praktijk toe te passen was het nodig een schema van themadagen op te stellen, afspraken te maken op de school (financiering, werkorganisatie, taakverdeling tussen docenten), methodologisch materiaal voor het project en de beoordeling voor te bereiden (werkbladen, evaluatietabel), en de contacttraining en het zelfstandig werken voor te bereiden.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- De algemene doelen van de studiegroep vaststellen en de verwachtingen van het team bepalen. Vervolgens stelt elke student persoonlijke doelen.
- De leerling begint individueel met de voorbereiding van een themadag voor het restaurant (zoekt een thema, onderzoekt het thema, stelt een menu samen, berekent en ontwikkelt techniek, plant een dienst, maakt een teamwerkplan, enz.) Een van de themadagen voor het restaurant was bijvoorbeeld Trendy Green Turn.
- Na de individuele voorbereiding gaat de voorbereiding van de activiteit verder in teamverband (individueel bespreken van wat gepland is, voorbereidend werk doen, koken, bediening, facturering, analyseren van werk en feedback van klanten, enz.) en dan voert het team de themadag uit in het opleidingsrestaurant, waar één student de chef-kok is.
- Na de restaurantdag is er individuele en teamreflectie en evaluatie (zelfevaluatie, evaluatie van het teamwerk, individuele evaluatie op basis van het gesprek met docenten, teamevaluatie op basis van het gesprek met docenten).

In alle fasen van het project biedt de docent voortdurend begeleiding, advies en feedback.

Deze beste praktijk kan op verschillende studie-/opleidingsniveaus en in verschillende disciplines worden toegepast om het leren in een echte werkomgeving te laten plaatsvinden. Deze best practice is geschikt voor het ontwikkelen van teamwork en leiderschaps- of coachingsvaardigheden, evenals verschillende sleutelcompetenties (bijv. ondernemerscompetentie, taalcompetentie, culturele competentie, digitale competentie, informatie ophalen en verwerken competentie, wiskundige competentie, etc.), en vaardigheden voor zelfanalyse en zelfbeoordeling van studenten. De strategie kan worden aangepast aan verschillende studievolumes.

Project voor het leren ontwikkelen van een bedrijfsmodel

De praktijk werd gebruikt om in een instelling voor beroepsonderwijs in Estland onderwijs in ondernemerschap te geven aan studenten van verschillende studierichtingen en niveaus. De strategie werd gebruikt omdat ze het mogelijk maakt om:

- zich gedurende langere tijd met een taak bezighouden en tijdens het leerproces voortdurend instructie en feedback krijgen;
- diversificatie van het leren, met behulp van samenwerkende leermethoden die verschillende leerlingen activeren, zoals brainstormen, discussie, onderzoek, presentatie, enz;
- theorie en praktijk, sleutelcompetenties en onderwijs in ondernemerschap integreren met het vakgebied dat wordt bestudeerd (bijv. studenten zoeken informatie over bedrijven en doen marktanalyse in het vakgebied, enz.);
- studenten helpen hun creativiteit te ontwikkelen (bijvoorbeeld branding of reclameontwerp).

De praktijk werd toegepast met studiegroepen op verschillende niveaus van het beroepsonderwijs (EKK-niveau 4, in het middelbaar beroepsonderwijs en in het beroepsonderwijs na het algemeen voortgezet onderwijs, ook met studenten op EKK-niveau 5). De strategie werd toegepast met verschillende studievolumes in schoolgebonden studies, met voltijd- en deeltijdstudenten in verschillende vakgebieden: elektriciens en automatisering, druktechnologie, multimedia, fotografie, softwareontwikkeling, telecommunicatie, enz. De cursisten waren jongeren met een basisopleiding (17-19 jaar), jonge volwassenen met voortgezet onderwijs en volwassenen met werkervaring, waarvan sommigen ook werkzaam waren in het vakgebied dat ze studeerden. Er zijn meestal meer mannelijke dan vrouwelijke studenten in de studiegroepen op technisch gebied.

Leerlingen werken samen in teams om in de klas een sectorspecifiek bedrijfsmodel te ontwikkelen en ze vullen het bedrijfsmodel aan en formaliseren het als zelfstandig werk. Het werk bestaat uit verschillende stadia en tijdens het proces wordt feedback ontvangen van de docent.

Voor de uitvoering van de strategie is het nodig om de projectfasen te plannen volgens het studievolume van een specifieke studiegroep (verschillende groepen hebben verschillende volumes), een werkblad voor te bereiden (digitaal invulbaar of gedrukt business model template), ondersteunend studiemateriaal voor te bereiden of links naar geschikt studiemateriaal.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- De docent legt kort de taak en de principes van het maken van een bedrijfsmodel uit.
- Leerlingen worden in teams verdeeld.
- De studenten brainstormen in teams om een dienst of product gerelateerd aan hun vakgebied te vinden dat ze als bedrijfsidee willen nemen en waar ze een bedrijfsmodel voor willen bouwen. De resultaten van de brainstormsessie worden gepresenteerd aan andere werkteams en besproken.
- De teams zoeken informatie over de bedrijfstak en de bedrijven in het veld, producten of diensten, prijzen, beschrijven en analyseren doelgroepen van klanten en hun kenmerken, enz.
- Tijdens de studieperiode ontwikkelt elk team, onder begeleiding van een docent, een eigen bedrijfsmodel op basis van het sjabloon en met gebruikmaking van de verworven kennis van de bedrijven in het veld.
- De teams ontwerpen het merk en de advertenties voor hun bedrijfsmodel (creatieve taak).
- Elk team presenteert de resultaten van hun werk aan de anderen.
- De leden van het team beoordelen zelf hun bijdrage aan het teamwerk en lichten hun mogelijke rol in dit bedrijf toe.
- De leraar en medeleerlingen geven de teams feedback op basis van de beoordelingscriteria.

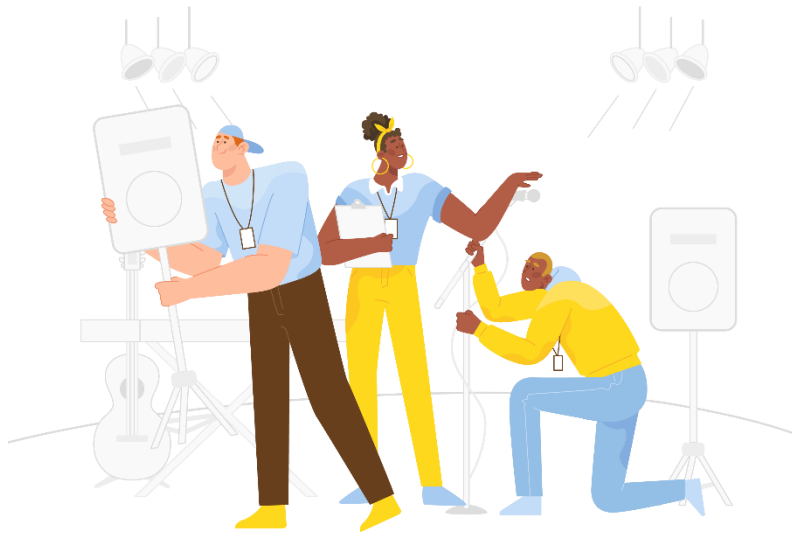
De praktijk kan worden gebruikt op verschillende onderwijsniveaus en in verschillende vakgebieden; bijvoorbeeld om ideeën over producten en diensten te genereren en te ontwikkelen, om samenwerkingsvaardigheden en verschillende sleutelcompetenties te ontwikkelen (bijv. taalvaardigheid, digitale competentie, competentie om informatie te zoeken en te verwerken, wiskundige competentie, enz.), ook om vaardigheden voor zelfanalyse en zelfbeoordeling van studenten te ontwikkelen.

De praktijk kan worden aangepast aan verschillende studievolumes. De strategie kan gebruikt worden bij afstandsonderwijs; bijvoorbeeld als groepswork in Teams, Zoom, Google Classroom, met behulp van een digitaal invulbaar werkblad in Google Drive.

Real-World Learning als multidisciplinair project

De Real-World Learning strategie werd uitgevoerd in de instelling voor beroepsonderwijs in Leeuwarden, Friesland, Nederland door een vakdocent en FabLab-coach op een school voor groepen diverse leerlingen.

De studenten waren VET-studenten (16+) van verschillende opleidingen - met name praktijk- en ontwerpopleidingen - maar de module stond open voor alle studenten. Dit betekent dat de groep zeer divers was wat betreft leerniveau, achtergrond enz. Hoewel ze niet actief als doelgroep zijn geworven, bevatten de groepen meestal studenten die moeite hebben met formeel onderwijs, een moeilijke thuissituatie hebben of andere problemen die hun leren beïnvloeden, naast studenten die goed presteren.

Real-World Learning werd aangeboden als onderdeel van de 'vrije keuze' moduletoewijzing, een kenmerk van Nederlandse scholen voor beroepsonderwijs en -opleiding. Studenten worden aangemoedigd een module te kiezen buiten hun gebruikelijke studie. Het wordt gegeven in het D'Lab een FabLab / Makerspace binnen de organisatiestructuur van de school, maar op een aparte

locatie. De uitdagingen zijn altijd gekoppeld aan een externe 'challenge-eigenaar' en vaak aan een gepland evenement, zoals internationale mobiliteit, de Dag van het Duurzaam Onderwijs, een door de lokale overheid georganiseerde conferentie of iets dergelijks.

Het idee achter de praktijk is om binnen de school een plek te creëren waar studenten hun kennis in de praktijk kunnen brengen op een manier die echt contact maakt met de wereld buiten de school, en tegelijkertijd een ruimte te creëren voor multidisciplinair werken, waar studenten van verschillende opleidingen samenkomen. De praktijk bood studenten met een wat problematische achtergrond ook een breder perspectief op de mogelijkheden die voor hen openstonden, vaardigheden en passies waarvan ze zich niet realiseerden dat ze die hadden en waaraan ze binnen de grenzen van hun gekozen opleiding niet zouden zijn blootgesteld.

Ook de diversiteit van de groep en de manier waarop het project was opgebouwd gaven veel ruimte voor gedifferentieerd leren.

Het proces moet vooraf goed worden voorbereid; dit schept een omgeving waarin de nadruk ligt op het leren in plaats van het steeds opnieuw uitleggen van het proces. Voorbereidende activiteiten voor de uitvoering van de strategie zijn onder meer:

- Als school een sterk netwerk van belanghebbenden creëren die je kunt benaderen om uitdaging-eigenaar te zijn.
- Het vinden van de echte uitdaging, waarbij de uitkomst niet vastligt.
- De rol en verplichtingen van de uitdaging-eigenaar vanaf het begin duidelijk uitleggen aan je externe partners.
- Afspraken maken over de rollen binnen het project, die door verschillende mensen ingevuld moeten worden - de docent moet niet dezelfde persoon zijn als de uitdager-eigenaar.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- De externe uitdager introduceert de uitdaging(en) aan de leerlingen.
- Er worden teams van studenten gevormd - elke student werkt op basis van zijn eigen vaardigheden en zelf gedefinieerde rol binnen het team.
- De externe deadline is altijd een of andere vorm van presentatiemoment, hetzij als pitch aan de uitdager-eigenaar, hetzij op een evenement.

- Viering - laat leerlingen het werk dat ze gedaan hebben vieren.
- Gezien de individuele doelen van de verschillende studenten en hun verschillende rollen en achtergronden, vindt de beoordeling plaats via peer review - gericht op hun bijdrage aan het team.
- Leerlingen doen aan zelfreflectie voor de ontwikkeling van hun zachte vaardigheden. Leerlingen zullen zelf een aantal vragen moeten beantwoorden (Is de uitdaging opgelost? Is er nu een logische volgende stap? Is de uitdaging-eigenaar tevreden met wat is opgeleverd?).

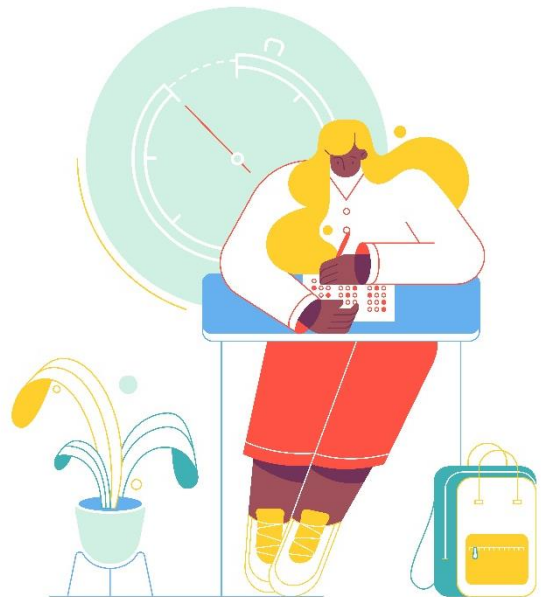
Reflectie aan het eind van het project

Deze praktijk werd gebruikt in een beroepsonderwijscentrum in Estland om met studenten op het gebied van lassen te reflecteren op het projectleerproces en de resultaten. Het doel van de uitvoering van de strategie was om de studenten te sturen om hun activiteiten te analyseren en hun leerresultaten te evalueren. Het doel was ook om feedback te krijgen waardoor de docent de leeractiviteiten kon aanpassen en beter kon afstemmen op de verwachtingen en behoeften van de leerlingen. Om de strategie toe te passen was het nodig de beoordelingscriteria te beschrijven, een werkblad en een handleiding voor de leerlingen op te stellen. Voor de reflectie werd het Gibbs reflectiemodel gebruikt.

De leerlingen hadden eerder gedurende een lange periode een project afgerond, waarin ze het praktische werk hadden uitgevoerd.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- Aan het eind van het project kregen de leerlingen de opdracht om individueel het proces en de resultaten van het project te analyseren aan de hand van de volgende vragen: Wat heb je gedaan? Hoe heb je het gedaan? Welke evaluatie heb je gegeven op basis van de evaluatiecriteria?
- Vervolgens vond een discussie plaats tussen de leraar en de leerling op basis van de eigen analyse van de leerling, waarbij de leerling werd gevraagd te wijzen op goede aspecten, fouten en zaken die verbeterd zouden kunnen worden.
- Na dit gesprek was er een groepsdiscussie.
- Op basis van de resultaten van de besprekingen werd het werk aangepast.

- Tenslotte werd een zelfbeoordeling van het eindresultaat van het werk uitgevoerd, op basis van de reflectie- en beoordelingscriteria.

Methodologisch materiaal (werkblad) is nodig om de strategie uit te voeren. Tijdens de reflectie kan de leerling zichzelf beoordelen aan de hand van de beoordelingscriteria. Ook kan de leraar zo feedback krijgen op zijn onderwijs en het zo nodig aanpassen. De praktijk kan gebruikt worden om het leerproces en de resultaten op verschillende studieniveaus en in verschillende beroepsgebieden samen te vatten, om vaardigheden voor zelfanalyse en zelfevaluatie van studenten te ontwikkelen, en om feedback op het onderwijs te krijgen. Bij het reflectieproces is het goed om verschillende reflectiemodellen te gebruiken; bijvoorbeeld Gibbs reflectiecyclus.

Flipped classroom

Flipped classroom voor het ontwikkelen van Engelse communicatievaardigheden als tweede taal

Deze beste praktijk werd uitgevoerd in Tsjechië. Het doel van de praktijk was het ontwikkelen van Engelse communicatievaardigheden bij de leerlingen. Deze methode is er vooral op gericht leerlingen Engels als vreemde taal (EFL) de instrumenten te geven die nodig zijn om in de doeltaal te communiceren, waarbij de nadruk ligt op aspecten van vloeiendheid, lexicon en manieren van werken binnen mogelijke taalgrenzen.

Internationale studenten (Chinezen) in de leeftijd van 20 tot 22 jaar namen deel aan de voorbereidingscursus Engels voor een toekomstige studie bedrijfseconomie aan de School of Economics and Business van de Tsjechische Universiteit voor Scheikunde en Technologie.

In het algemeen richt het communicatieve EFL-onderwijs zich op het aanvullen van het lesboek door het gebruik van authentiek materiaal om leerlingen bloot te stellen aan de doeltaal (tijdschrift-/krantartikelen, liedjes, video's) en door leerlingen aan te moedigen in groepen te werken om spelletjes te spelen, problemen op te lossen, presentaties te ontwikkelen, klassikale discussies te voeren en peer assessments te geven.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- De eerste les dient als een inleidende oefening waarbij de leerlingen in groepen worden geplaatst en intercollegiale gesprekken en partnerpresentaties houden. Beoordeling door de docent is continu, ook kan gebruik worden gemaakt van peer assessment. De docent treedt op als coach, moedigt de leerlingen aan om te spreken en te reageren op de taal en geeft hulp waar en wanneer nodig. De leraar kan de voorkennis en het zelfvertrouwen van de leerlingen nauwkeurig beoordelen door de taal te spreken en te gebruiken.
- In de volgende lessen doen de leerlingen zelfstudie en bereiden ze zich voor op de lessen door vóór de les een artikel te lezen, zodat ze tijdens de les kunnen discussiëren en hun woordenschat kunnen oefenen. Leerlingen kunnen ook onderzoek doen voor presentaties in de klas. Voor elke les wordt het mogelijke discussieonderwerp voor bepaalde studenten verdeeld. Tijdens de cursus moet elke student deze voorbereidingsactiviteit uitvoeren.
- Elke les begint met een door leerlingen voorbereide presentatie, waarna een leerlingendiscussie plaatsvindt. Daarna gebruikt de leraar een leerboek en andere materialen die verband houden met het voorbereide presentatieonderwerp. Daarom zal de leerling ook correcte grammaticale regels, relevante zinnen en spelling leren volgens het gepresenteerde onderwerp.

Door deze praktijk toe te passen krijgen de leerlingen een actieve rol in het onderwijs- en leerproces. De leraar probeert de leerlingen tijdens het leerproces te motiveren door feedback en aanmoediging.

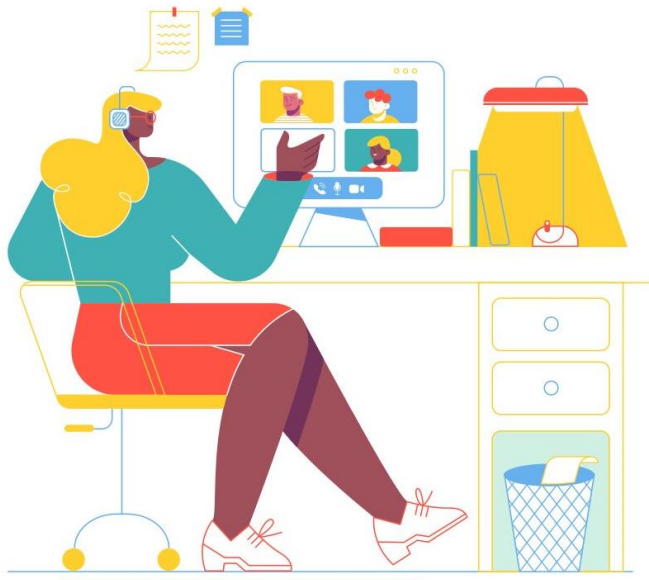
Deze best practice kan gebruikt worden bij het leren van elke taal (bijv. Fins).

Ontwikkelen van sleutelcompetenties

Diverse rolmodellen voor het ontwikkelen van sleutelcompetenties

De praktijk van Diverse Role Models werd door de instructieontwerper geïmplementeerd in een sociale onderneming en non-profit die zich bezighoudt met onderwijsvoorzieningen (The Entrepreneurial Refugee Network) in Londen, VK. Het werd gebruikt om het ondernemerschap van vluchtelingen te ontwikkelen en te vergroten en hen aan te moedigen een eigen bedrijf te beginnen. Rolmodellen helpen leerlingen te leren door te modelleren wat mogelijk is, en strategieën te delen voor het omgaan met mislukkingen, het vinden van succes, en het bereiken van doelen. In een diverse en inclusieve klas is het echt belangrijk dat elke leerling een rolmodel heeft waarmee hij zich op de een of andere manier kan identificeren. Daarom zijn diverse rolmodellen steeds belangrijker.

Positieve rolmodellen blijken ook de kans op risicogedrag zoals drugs- en alcoholmisbruik, seksuele gemeenschap en geweld te verkleinen. Studies tonen ook aan dat als jongeren positieve rolmodellen in hun familie of herkennen, ze eerder geneigd zijn gezonde keuzes te maken wat betreft voeding en beweging.

Uit de ervaring van The Entrepreneurial Refugee Network in een workshop van 2 uur blijkt dat een presentatie van 15 minuten en vragen door een alumni of een gevestigde voorbeeldondernemer een enorm verschil kunnen maken als het gaat om de onderbouwing van het onderwerp, het motiveren van de deelnemers om actief te luisteren en zich de rest van de workshop met het onderwerp bezig te houden.

De leerlingen verschilden qua leeftijd, ras, etniciteit, sociaal-economische status, cognitieve ontwikkeling, sociale ontwikkeling

en digitale vaardigheden.

Als voorbereidende actie voor deze strategie moeten opvoeders onderzoek doen naar diverse rolmodellen die passen bij hun leerlingengroep. Daarnaast bereidt de leraar het leerproces voor met degene die een rolmodel zal zijn.

In de uitvoeringsfasen worden de volgende activiteiten onderscheiden:

- Bij het Entrepreneurial Refugee Network zijn de diverse rolmodellen hun alumni-begeleiders, die helpen inlijsten waarom elk onderwerp in een trainingsprogramma wordt behandeld en waarom elke stap in ons proces belangrijk is geweest in hun bedrijfsreis. Dit inzicht uit de praktijk brengt het leren tot leven en vergroot zo de betrokkenheid van de deelnemers bij het algemene proces van het Entrepreneurial Refugee Network.
- Gebruik rolmodellen die ondersteunend, innemend en herkenbaar zijn, en die de diversiteit van je leerlingen weerspiegelen.

- Nodig rolmodellen uit als gastsprekers, organiseer leerpanels, en geef je leerlingen de gelegenheid om samen met de rolmodellen praktische activiteiten te ondernemen.
- Moedig de rolmodellen aan om hun ervaringen en carrièrepaden te beschrijven, hoe hun werk eruit ziet, en hoe hun werk anderen ten goede komt. Vraag hen ook over hun persoonlijke leven te praten, met inbegrip van hun hobby's, interesses, huisdieren en gezinnen.
- Wijs leerlingen streaming content toe (Netflix, podcasts etc.) om meer te leren over de inhoud en de diverse rolmodellen in hun vakgebied of onderwijsveld.

De strategie kan worden gebruikt om op verschillende niveaus en in verschillende disciplines een ondernemende houding te ontwikkelen, om loopbaan- en ondernemerscompetenties te leren, en ook om studenten te motiveren om te studeren, hun leeractiviteiten te diversifiëren, en een groter beeld van het vakgebied of het potentieel van de student te openen.

Referenties

[Rolmodellen en mentoren | National Alliance for Partnerships in Equity \(napequity.org\).](#)

[Diverse rolmodellen \(weebly.com\)](#)

[Positieve rolmodellen | Lesplan | Onderwijs.com](#)

Discussie

Interpersoonlijk en intercultureel begrip

Interpersoonlijk en intercultureel begrip komt ten goede aan het geven van onderwijs en leren op basis van diversiteit. Interpersoonlijk en intercultureel begrip is een sleutelement in de training en ondersteuning door de Go-Woman! Alliance CIC (UK, Birmingham). Deze organisatie biedt een scala aan opleidingen en ondersteuning, maar hun kerntaak is het geven van basislessen Engels aan pas in het land aangekomen cursisten. Leerlingen variëren meestal in termen van leeftijd, ras, etniciteit, sociaal-economische status, cognitieve ontwikkeling, sociale ontwikkeling enz. Door elke leerling te respecteren en hun de ruimte te geven om hun eigen verschillende achtergronden en die van elkaar te vieren en te respecteren, ontstaat een rijke en stimulerende leeromgeving. Bovendien komt elke opvoeder met verschillende ervaringen en hun kennis is noodzakelijk voor een collectieve aanpak.

Er wordt van uitgegaan dat inzicht in de culturele achtergrond, hobby's en leerstijl van elke individuele leerling de eerste stap is om ervoor te zorgen dat ze inclusief en gedifferentieerd worden gegeven. Om ervoor te zorgen dat ze altijd inclusief blijven, vindt Go-Woman! Alliance CIC het belangrijk om consequent met de leerling te blijven communiceren. Naarmate de leerling meer zelfvertrouwen krijgt door nieuw verworven kennis, veranderen en groeien zijn onderwijsbehoeften, dus is één-op-één interpersoonlijke kennis belangrijk. De sleutel tot het geven van onderwijs en leren aan een diverse groep leerlingen is het vermogen om de diverse groep te begrijpen en ervoor te zorgen dat alle leerlingen in de ruimte evenveel respect krijgen.

De punten om in gedachten te houden:

1. Begin klein en bouw veilige ruimtes op.

Gebruik hiervoor opwarmingsoefeningen die iedereen, ook de docent, helpen om zich te ontspannen en elkaar op een persoonlijk niveau te leren kennen, alvorens over te gaan op een cultureel niveau. Vraag je leerlingen bijvoorbeeld één (klein) voorwerp mee te nemen naar de les dat voor hen belangrijk is, en bespreek hoe dat voor hen, hun hobby's of familie staat.

2. Maak onderscheid tussen persoonlijke, situationele en culturele verschillen. Houd er bij het observeren en bespreken van interculturele kwesties rekening mee dat niet alle conflicten of meningsverschillen gebaseerd zijn op culturele verschillen. Let op de specifieke elementen van de situatie of de betrokken persoonlijkheden, en help je leerlingen om alle aspecten van een kwestie in overweging te nemen alvorens een beslissing te nemen.

3. Bouw activiteiten en discussies op om het leren te verdiepen.

Pak culturele kwesties aan die binnen je lokale gemeenschap bestaan en leg dan verbanden tussen deze en de grotere wereld om leerlingen te laten beseffen dat ze gevormd worden door hun omgeving en tegelijkertijd verbonden zijn met veel meer dan wat er direct om hen heen is. Daardoor zullen je leerlingen hun wereldbeeld verbreden, flexibeler worden en verschillende perspectieven kunnen respecteren.

4. Erken en stimuleer gezonde conflicten of het delen van verschillende, zelfs afwijkende meningen. Vaak bestaat de zorg dat het omgaan met verschillen persoonlijk kan worden, en misschien ongemakkelijk, zelfs voor 's werelds nieuwste leerlingen, "Generatie Z"-leerlingen, die aantoonbaar tot de meest comfortabele met diversiteit op de planeet behoren. Laat je leerlingen actief luisteren en hun oordeel in ongemakkelijke gesprekken opschorten om hun leerpotentieel te maximaliseren.

5. Herken en stuur conflicten die niet productief zijn om.

Soms moeten gesprekken worden vertraagd of zelfs omgebogen. Oververhitte situaties vormen geen productieve leeromgeving, dus kun je ze onschadelijk maken door historische of literaire verwijzingen te gebruiken om een stap terug te doen en een meer comfortabele manier te bieden om vooroordelen of stereotypen aan te pakken.

6. Help leerlingen bij het verwerken van een debriefing in drie stappen.

Willen interculturele leeractiviteiten het meeste effect sorteren, dan is nabespreking of "debriefing" met de leerlingen van cruciaal belang. Doe dit door de leerlingen eerst te helpen nadenken en bespreken wat ze hebben geleerd; moedig hen vervolgens aan zich voor te stellen hoe ze deze lessen in hun dagelijks leven kunnen toepassen; en kom ten slotte tot een gezamenlijk inzicht met de leerlingen over het waarom van de activiteiten: mondiale competentie is noodzakelijk in onze gemeenschappen, en onze wereld mag niet geheim worden gehouden!

Deze aanpak kan in verschillende contexten en bij de integratie van verschillende vakken worden toegepast. Enkele nuttige onderwijsmaterialen, faciliteiten of technologieën voor interpersoonlijk en intercultureel begrip zijn:

- [Cultural-awareness-training-exercise-pack.pdf](#) (culturewise.net) bevat 15 trainingsactiviteiten voor cultureel bewustzijn, die een kant-en-klare bron vormen van geschikte cross-culturele en culturele bewustwordingsactiviteiten.
- Het boekje [Intercultural Communication Resource Pack.pdf](#) (salto-youth.net) bevat een reeks instrumenten en methoden voor jeugdactiviteiten, enkele persoonlijke inzichten van andere jeugdwerkers die betrokken zijn bij interculturele communicatieprojecten, alsmede theoretische input en referenties voor verder werk op dit gebied.
- Toolkit interculturele competentie - Global Initiatives - UW Bothell biedt hulpmiddelen, strategieën en activiteiten om interculturele competentie te ontwikkelen.

Deel II

Onderwijsinitiatieven voor empowerment van leerlingen

Hack-lab als opleidingsvorm voor jongeren die het risico lopen op sociale uitsluiting: het geval van het onderwijs in cyberveiligheid

Het Hacklab is een initiatief uit Nederland dat zich richt op jongeren van 15 tot 25 jaar die het formele onderwijs hebben verlaten of dreigen te verlaten. Het Hacklab is een onafhankelijke organisatie die wordt gefinancierd en gesteund door zowel publieke als particuliere instanties en die nauw samenwerkt met scholen en universiteiten. Na afronding van het programma kunnen studenten beroepscertificaten behalen, maar het Hacklab-traject resulteert niet in een formele kwalificatie.

Het Hacklab-project is speciaal voor jongeren buiten het reguliere onderwijs - gamers, schoolverlaters, mensen in het autismespectrum of mensen die een uitdaging missen in hun huidige opleiding of een moeilijke thuissituatie hebben. Potentiële deelnemers zijn jongeren die het formele onderwijs hebben verlaten, maar vaardigheden of interesse hebben in IT.

Een van de programma's die in het kader van Hacklab worden uitgevoerd is "Cybersecurity". Het Hacklab is een veilige plek waar jonge getalenteerde internetgebruikers op hun eigen niveau en tempo kennis en vaardigheden kunnen ontwikkelen binnen het cyberdomein. Een vooropleiding is niet nodig, motivatie en nieuwsgierigheid wel.

Het Hacklab heeft een operationeel manager en twee coaches in dienst. De operationeel manager is verantwoordelijk voor acquisitie, planning, financiën en IT-infrastructuur. De coaches zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de lessen, de begeleiding van studenten en het organiseren van stages. Een coach moet kennis hebben van IT en moet leerlingen met speciale behoeften kunnen begeleiden. Het Hacklab-team heeft twee IT-specialisten met coachervaring aangetrokken.

In het Hacklab besteden diverse gastdocenten aandacht aan 21e-eeuwse vaardigheden. De leerlingen worden uitgedaagd met diverse individuele en groepsoefeningen op het gebied van hacken, programmeren, lock picking, pentesten etc. Omdat elke leerling anders is, kijkt een mentor binnen de werkplaats naar een passend ontwikkelingstraject. Het programma van elke leerling is dus maatwerk. De leerling heeft de regie en het Hacklab faciliteert. Voor en tijdens het individuele programma van de leerling worden doelen gedocumenteerd, getoetst en waar nodig bijgesteld.

De mentoren binnen het Hacklab vinden desgewenst matches tussen leerlingen en mogelijke werkgevers. Daarnaast worden ook jongeren die vanuit het Hacklab een eigen bedrijf willen starten hierin ondersteund door de mentoren.

Naast de praktijklessen met de docenten werken de studenten zowel individueel als in (project)teams aan praktische oefeningen en projecten. Studenten met meer ervaring verzorgen lessen aan de nieuwe studenten over pentesten, programmeren van software en hardware. De praktijkopdrachten en projecten geven de studenten de gelegenheid om te werken aan een eigen portfolio dat ze ook kunnen gebruiken om een baan te vinden.

Het Lab is geopend van maandag tot en met vrijdag. Studenten kunnen naar het Lab komen om te werken aan projecten, individuele opdrachten of om te studeren voor een certificaat of om naar een van de bijlessen te gaan die door andere studenten worden gegeven.

De fasen in het Hacklab omvatten:

- Aan het begin van het traject is er een intakeperiode van vier weken om te kijken of het Hacklab bij de kandidaat past.
- Daarna volgt een periode van twee maanden genaamd 'Ontdek je talent', waarin studenten verschillende workshops en lessen uit verschillende IT-disciplines kunnen uitproberen en het gebied vinden waarin ze zich willen specialiseren; bijvoorbeeld cybersecurity en hacken, data-analyse of front-end ontwikkeling.
- De volgende fase is 'Ontwikkel je talent'. In deze fase werken leerlingen aan steeds moeilijkere stof en stellen ze hun kennis op de proef in zelfstandige projecten. Deze fase is vrij en leerlingen worden aangemoedigd zich te richten op wat ze echt leuk vinden en een specialistisch profiel te ontwikkelen.
- De laatste fase, die drie maanden duurt, is de afrondingsfase die vooral gericht is op het koppelen van de student aan de wereld van het werk. Studenten werken aan praktijkopdrachten voor de bij Hacklab aangesloten IT-bedrijven in hun specifieke technische expertisegebied en beginnen met kortlopende stages. Deze periode wordt afgesloten zodra de student werk krijgt aangeboden bij een van de IT-bedrijven waarmee Hacklab samenwerkt of besluit verder te studeren bij een van de organisaties voor beroepsonderwijs of hoger onderwijs die met Hacklab samenwerken. Het Hacklab-team houdt contact met de student en werkt samen met het bedrijf aan een soepele overgang.

Het Hacklab-initiatief is succesvol in Nederland. Het model is begonnen in Leeuwarden, maar heeft zich inmiddels verspreid naar andere steden in Friesland en Groningen.

Dankzij het Hacklab hebben studenten die geen formeel onderwijs volgden nu betaald werk of zijn ze als gevolg van het programma teruggekeerd naar het hoger onderwijs. Om het model aan verschillende contexten aan te passen is voortdurende samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en onderwijsaanbieders essentieel.

Leerlaboratorium (FabLab)

Het leerlaboratorium (FabLab) is een initiatief van het Friesman College. In het FabLab kunnen zowel bedrijven en particulieren als studenten zich bezighouden met de ontwikkeling van allerlei prototypes. Het FabLab is onderdeel van het College, maar op een aparte locatie. Naast leerlingen van het Friesman College vinden ook leerlingen van de andere scholen in Leeuwarden (VO en HO), professionals, kunstenaars en (startende) bedrijven hun weg naar het FabLab. FabLab dient ook als 'leerbedrijf' - een plek waar leerlingen hun stage kunnen lopen.

Learning Lab is een motiverende omgeving speciaal voor leerlingen in het beroepsonderwijs (16+), in het bijzonder voor degenen die het formele onderwijs dreigen te verlaten of die het moeilijk hebben in een traditionele klassikale omgeving. Het is ook bijzonder geschikt voor studenten die een praktijk- of ontwerpopleiding volgen.

Aangezien het FabLab eigendom is van het College, is het niet afhankelijk van financiering door anderen. Externe gebruikers betalen voor de gebruikte materialen en een kleine vergoeding voor het gebruik van machines. Studenten zijn welkom in het FabLab als onderdeel van een minor, een stage, een ondernemersproject in de vorm van een groepsstage, of op individuele basis. De mix van studenten en de diversiteit van groepen

die de ruimte gebruiken verbreden de horizon van studenten en helpen hen beter geïnformeerde keuzes te maken over hun toekomstig pad. De oorspronkelijke motivatie voor de opening van het FabLab was om technologie meer beschikbaar te maken voor studenten en de bredere gemeenschap, met de bovengenoemde leerresultaten als prachtig bijproduct.

Leerlingen hebben de mogelijkheid om individueel aan hun eigen maakproces te werken, vaak met opdrachten en projecten die ze zelf gekozen hebben, wat resulteert in een hoge mate van intrinsieke motivatie. Daarnaast kan het leerlaboratorium gebruikt worden wanneer leerlingen die een bepaald vak volgen zich in een fase bevinden waarin ze aan individuele projecten moeten werken.

Bij de planning van het FabLab zijn de volgende ideeën gevolgd: De ruimte moet veilig, toegankelijk en duidelijk onderscheiden zijn van andere leeromgevingen. Het moet bemand worden door ervaren coaches en begeleiders, die de technische vaardigheden hebben om leerlingen te ondersteunen met de faciliteiten die hen in het leerlab ter beschikking worden gesteld.

Ten tweede, en belangrijker, is de mentaliteit. Er moet een leercultuur worden gecreëerd, een cultuur die de nadruk legt op informeel, genetwerkt, door gelijken geleid en gedeeld leren, gemotiveerd door plezier en zelfontplooiing. FabLab moet mentaal en fysiek een veilige omgeving zijn waar leerlingen aan 'kladjes' werken en het gevoel hebben dat ze fouten mogen maken als onderdeel van het leerproces.

Het FabLab wordt geleid door de volgende principes:

- Als de ruimte eenmaal is ingericht, uitgerust en bemand, moet het personeel duidelijke keuzes maken over de rollen die ze binnen het lab spelen.
- Als leerlingen voor de eerste keer het lab binnengaan, moeten ze te zien krijgen hoe de verschillende faciliteiten werken en een kort gesprek hebben met een van de coaches/begeleiders over het project waaraan ze gaan werken.
- De leerling moet dan vrij zijn om hier individueel en in zijn eigen tempo aan te werken, zo nodig met hulp van coaches/begeleiders.
- Coaches/begeleiders houden de vorderingen van elke leerling in de gaten en controleren hen op belangrijke momenten, maar zonder het eigendom van het leerproces over te nemen. Het leerlab is een informele leeromgeving, dus formele beoordeling van kennis en vaardigheden vindt niet plaats.
- De coaches / begeleiders moeten de leerlingen echter feliciteren met de vooruitgang die ze boeken en hen eraan herinneren hoe ver ze zijn gekomen in hun vaardigheidsontwikkeling als hun tijd in het leerlab voorbij is.

Deze methode heeft de laatste jaren meer steun en aandacht gekregen, met positieve resultaten voor leerlingen uit bijzonder moeilijke doelgroepen. De belangrijkste ideeën van het leerlaboratorium-initiatief kunnen naar andere contexten worden overgebracht. De volledige machinerie die typisch is voor een FabLab is geen noodzakelijke voorwaarde voor het opzetten van een leerlaboratorium. De belangrijkste componenten zijn dat het leren plaatsvindt in een aangewezen ruimte buiten de normale klasomgeving. Deze ruimte moet vrij toegankelijk zijn voor leerlingen, met een coach of facilitator in plaats van een meer traditionele leraar.

Mentorprogramma

MentorProgramma Friesland is een netwerkorganisatie en samenwerking tussen de beroepsopleidingen en technische universiteiten van de regio Friesland in Nederland. Het programma loopt nu bijna 25 jaar met succes. Het mentorprogramma ziet zichzelf als de "derde lijn" van contact voor studenten, naast het bieden van een persoonlijke begeleider voor studenten en diverse sociale en leerdiensten. Elke leerling kan naar het mentorprogramma worden verwezen of zelf worden doorverwezen, of ze nu wel of niet met een specifieke uitdaging te maken hebben. Alle leerlingen die deelnemen aan het mentorprogramma hebben een individueel leerdoel dat ze door hun deelname willen bereiken.

De deelnemers kunnen studenten zijn van alle beroepsopleidingen en technische universiteiten in Friesland. Dit betekent dat ze van diverse leeftijdsgroepen (16+) en uit verschillende studierichtingen komen. Bovendien zijn de leerlingen divers qua achtergrond, geslacht, etniciteit, seksuele geaardheid enz.

Het oorspronkelijke idee achter het programma is om leerlingen een breder perspectief op hun eigen leren te bieden door hen te koppelen aan een mentor die het scala aan mogelijkheden voor die leerling kan laten zien. Daardoor is de kans groter dat leerlingen het leertraject kiezen dat voor hen werkt, dat ze meer betrokken zijn bij hun eigen leren en dat ze het onderwijs minder snel verlaten.

De mentoren vormen een 'rolmodel' voor de leerlingen. Dit is bijzonder waardevol voor leerlingen die in hun sociale kring geen bestaand rolmodel hebben voor hun specifieke doelen.

Voor een individuele student begint het MentorProgramma wanneer hij zichzelf aanmeldt of naar het programma wordt verwezen om aan een mentor te worden gekoppeld. In het beroepsonderwijs worden de meeste leerlingen doorverwezen door hun studiebegeleider. Eerst wordt de leerling gevraagd zijn leerdoel te bepalen. Op basis van dit leerdoel wordt de leerling gekoppeld aan een geschikte mentor. Mentoren zijn vrijwilligers uit alle lagen van de bevolking die de leerling vanuit hun eigen persoonlijke ervaring kunnen ondersteunen. Zodra de match is gemaakt, maken mentor en leerling zelf afspraken over de frequentie en de vorm van hun mentorrelatie. Er is nauw contact tussen de mentor en MentorProgramma Friesland, om hen te ondersteunen bij het doorverwijzen van hun leerling naar de juiste diensten van school en daarbuiten als dat nodig is.

Het is belangrijk dat elk leerdoel kan worden gekoppeld aan een relevante mentor die de leerling kan helpen zijn doel te bereiken. Bij de matching kan ook rekening worden gehouden met de achterliggende problematiek van het leerdoel van een leerling, maar de matching is er niet op gericht om per se vrouwelijke leerlingen aan vrouwelijke mentoren te koppelen, gevluchte leerlingen aan mentoren met een vluchtelingenachtergrond, enz. Het individuele leerdoel van de leerling is leidend.

De beoordeling van de kennis en vaardigheden van studenten is een uitdaging in een programma dat gebaseerd is op individuele doelen. Daarom is het bereiken van het individuele leerdoel van de student het belangrijkste beoordelingscriterium voor de voortgang van de student.

Elk jaar rapporteert MentorProgramma Friesland aan de hogescholen en universiteiten waarmee ze samenwerken. Om de paar jaar wordt dit aangevuld met een wetenschappelijke evaluatie van het programma waarbij gekeken wordt naar de

resultaten van studenten voor het cohort als geheel. Deze evaluatie laat betere resultaten zien voor studenten uit zelfs de meest kwetsbare groepen: zij blijven vaker in het onderwijs en studeren vaak uiteindelijk op een hoger niveau dan een controlegroep van studenten die niet aan het mentorprogramma deelnamen.

Hoewel studenten meestal via hun hogeschool of universiteit naar het programma worden verwezen, vindt het programma plaats buiten het kader van het formele onderwijs. Dit betekent dat de mentor van de studenten een 'objectieve buitenstaander' is. De organisatie MentorProgramma Friesland wordt volledig gefinancierd door de hogescholen en universiteiten waarmee ze samenwerken. Bij het overbrengen van dit model naar een nieuwe context is zowel de financiering als de motivatie en inzet van onderwijsinstellingen en voldoende vrijwillige mentoren cruciaal.

Preventief programma voor studenten met psychische problemen: het opbouwen van een interdisciplinair ondersteuningsteam

Het programma "School als Werkplaats" (SAW) is opgezet in het Friesland College in Leeuwarden als preventieve maatregel tegen schooluitval. Het is een ondersteunend systeem binnen de school, dat zowel met leerlingen als docenten werkt, buiten het klaslokaal.

Het programma kan worden gevormd door een interdisciplinair team bestaande uit medewerkers van de school zelf en een aantal externe gezondheids- en sociale partners, en zo mogelijk de plaatselijke gemeente. De leden van het programma moeten wekelijks contact hebben met alle beroepsopleidingen op de (verschillende) locaties van de school en moeten altijd bereikbaar zijn voor de leerlingen.

De kern van het werk bestaat uit het ter plaatse beschikbaar zijn en contact maken met zowel leerlingen als leraren. Optimale bereikbaarheid is de sleutel tot vroegtijdige signalering en preventief werken:

- De leraar volgt de vorderingen van een leerling en is verantwoordelijk voor het doorverwijzen naar het team van het programma.
- Het team komt in beeld wanneer de leraar of de leerling een verzoek doet, of wanneer een SAW-teamlid zelf een behoefte ziet.
- Ze richten zich op psychosociale kwesties binnen de bredere sociale omgeving van een jongere. Ze hebben meer mogelijkheden, waaronder meer tijd en meer deskundigheid, om zich te richten op de behoeften van de leerling dan de leraar, die werkt als een verlengstuk van de leraar.
- Het kan voorkomen dat in overleg met de docent of coach de conclusie wordt getrokken dat er voor een leerling een breder hulpaanbod nodig is. In dat geval gebruikt de programmamedewerker zijn eigen netwerk voor overleg en kan een aanvraag ook sneller door de procedures en op de juiste plek terechtkomen.
- Vervolgens blijft de programmamedewerker de gang van zaken volgen, houdt nauw contact met de leerling en informeert de docent over de voortgang en verdere stappen.

De belangrijkste voorbereidende stap voor het opzetten van dit soort programma's is het opbouwen van samenwerking met de verschillende sociale dienstverleners en deskundigen. De overeenkomst tussen deze organisaties en de praktische stappen om ervoor te zorgen dat hun personeel en deskundigen een bepaald aantal dagen per week op de school kunnen werken, zijn essentieel voor het soepele verloop van dit soort programma's. Daarnaast is een bewustwordingscampagne onder leraren en leerlingen, waarin wordt uitgelegd hoe het programma werkt en hoe belangrijk de betrokken leden zijn, essentieel. Voor de leraar (coach) betekent dit een andere inzet van zijn/haar uren voor begeleiding: enerzijds moet hij/zij meer tijd investeren in overleg en coördinatie met de SAW-medewerker, maar anderzijds heeft hij/zij minder tijd nodig voor tijdrovende begeleiding van leerlingen. Vanaf het begin een controle- en rapportagestructuur opbouwen is essentieel, omdat dit ook later tijd bespaart (bijv. het bouwen van een IT-systeem of instrument om de vorderingen van leerlingen te volgen).

Tien jaar na de start van het programma is deze manier van werken een volledig geïntegreerde structuur binnen de hele school geworden en is het binnen Nederland breed bestudeerd als best practice. Gebleken is dat het programma merkbaar leidt tot meer werkplezier, meer rust voor docenten en minder ziekteverzuim en minder uitval van leerlingen.

Teamonderwijs als onderdeel van instapcursussen

De team-teaching methode is overgenomen door de instapopleiding detailhandel op meerdere locaties van het Friesland College (Nederland). Instapopleidingen worden gevolgd als een leerling het voortgezet onderwijs zonder diploma heeft verlaten. De instapcursus leidt tot verder beroepsonderwijs op een hoger niveau en duurt 1 tot 2 jaar, afhankelijk van de student. Deze cursus is ook voor nieuwkomers in Nederland die hun inburgeringscursus hebben afgerond, maar geen geldig middelbare schooldiploma hebben.

De team-teaching methode is geschikt bevonden vanwege het zeer diverse en uitdagende karakter van de studenten (diverse niveaus en achtergronden) in de instapopleidingen. Veel van de studenten hebben een laag niveau Nederlands, hebben een moeilijke thuissituatie en een gebrek aan studiemotivatie. De leeftijdscategorie is 16 - 30 jaar. De behoeften van elke student kunnen enorm verschillen, zodat team-teaching een manier biedt om aan elke student een gedifferentieerde vorm van onderwijs te geven.

Bij de team-teaching methode werken er altijd minimaal drie leraren tegelijk met een leerlingengroep (van ongeveer 30 leerlingen). Dit leidt tot gedeelde verantwoordelijkheid - het team van leraren treedt in feite op als één leraar, maar kan op meerdere plaatsen tegelijk zijn. Dit betekent dat terwijl er les wordt gegeven, een andere leraar een leerling die individuele ondersteuning nodig heeft de aandacht kan geven die hij nodig heeft. Elke week zijn er zes vaklessen (Nederlands, rekenen, burgerschap en vakspecifieke vakken). Elk van deze lessen wordt drie keer per week aangeboden, telkens dezelfde les. Op deze manier kunnen studenten hun eigen leren plannen rond hun (verplichte) stagedagen en meer verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leren. Het geeft studenten die geen Nederlands als eerste taal spreken ook de mogelijkheid om een les later in de week te herzien als ze moeite hebben gehad met de woordenschat en wat zelfstandige studietijd hebben gebruikt om hieraan te werken. Leerlingen kunnen er ook voor kiezen om hun tijd te gebruiken voor onafhankelijke studie.

De sleutel tot de methode is dat dit alles in hetzelfde klaslokaal plaatsvindt - een groot lokaal met ruimtes voor groepswork en individuele studie. Meerdere lessen vinden tegelijkertijd plaats, evenals individuele ondersteuning - dit is het belangrijkste voordeel van team-teaching. Alles in hetzelfde lokaal op dezelfde tijden van de dag creëert ook een gevoel van veiligheid en ritme dat leerlingen zeer nuttig vinden - velen zijn niet gewend aan een schoolsysteem en zouden moeite hebben met de zelforganisatie die nodig is om een rooster op meerdere locaties te volgen. In plaats daarvan kunnen ze deze zelfplanning oefenen binnen het veilige kader van de team-lesmethode. Dit betekent dat het onderwijs zeer gedifferentieerd is voor elke leerling, met de tijd, flexibiliteit en middelen om hen individueel te ondersteunen binnen een veilig kader.

De cursus werkt in drie fasen: roze, oranje en groen. De eerste fase is roze: ze krijgen een oriëntatieboekje met verschillende kennismakingsopdrachten om het onderwerp en elkaar te leren kennen. Ook worden in deze fase basisbegrippen uitgelegd. Deze oriëntatieopdrachten bieden de leraren ook een kans om het niveau van elke leerling in te schatten. Deze fase duurt ongeveer zes weken. De kernfase (oranje) duurt 24 weken, en de afrondings-/examenfase (groen) duurt 10 weken. Als een leerling zijn oriëntatieboekje vroeg af heeft, dan kan hij/zij eerder verder. Evenzo, als studenten moeite hebben en meer tijd nodig hebben, is dat ook prima. De cursus duurt in theorie een jaar, maar kan meer of minder snel worden afgerond, afhankelijk van het niveau van de student. Tijdens de oranje fase moeten de leerlingen elke week minstens één les per vak volgen en opdrachten maken. Dit wordt heel eenvoudig bijgehouden in een papieren boekje, het verlengde van het oriëntatieboekje. Dit boekje werkt als een leerportfolio. Dit boekje wordt ook gebruikt om de voortgang van een leerling bij te houden op zijn verplichte stage/stage. Het boekje wordt gezamenlijk ingevuld door de leerling, zijn/haar persoonlijke coach en de docenten uit het docententeam. Als dit portfolio is ingevuld, gaat de student door naar de groene fase en gaat hij/zij de examens in. De flexibiliteit in timing schept ook ruimte voor gedifferentieerd leren - elke student kan de cursus in zijn eigen tempo afronden met zoveel extra ondersteuning als nodig is.

Er zijn ook specifieke lessen voor groepen leerlingen met specifieke behoeften - leerlingen die geen Nederlands als eerste taal spreken krijgen bijvoorbeeld extra ondersteuning bij de taalontwikkeling. Algemene lessen Nederlands worden gegeven aan een gemengde groep van zowel moedertaalsprekers als anderstaligen. De opdrachten zijn ook flexibel - als een leerling bijzonder gemotiveerd is voor een bepaald vak, kan het docententeam hem uitdagender werk toewijzen.

Elke docent in het team vervult ook de rol van persoonlijke coach voor een aantal studenten in het cohort, waarbij alle studenten een coach hebben. Het docententeam bestaat ook uit docenten met complementaire achtergronden en vaardigheden - één van elk te onderwijzen vak, plus een docent gespecialiseerd in Nederlands als vreemde taal. Docenten ondersteunen elkaar door hun eigen kennis en deskundigheid in te brengen. Communicatie tussen de leraren in het team is essentieel. Dit wordt bevorderd door wekelijkse teamvergaderingen en elke maand een casusbespreking waar elke leerling en zijn vorderingen worden besproken. Naast het kernonderwijsteam komt minstens twee keer per week een sociaal ondersteuner naar de klassen om verbonden te blijven met de leerlingen en leraren. Deze contactpersoon voor sociale ondersteuning is ook altijd aanwezig bij de casusbesprekingen voor het geval er bredere ondersteuning nodig is voor de leerlingen; bijvoorbeeld dat een leerling thuis geen laptop heeft of andere persoonlijke uitdagingen heeft.

Team-teaching is een zeer succesvolle methode gebleken op het Friesland College en zou kunnen worden aangepast aan andere contexten, vooral in andere instapcursussen. Een van de uitdagingen is de diversiteit van het docententeam, dat representatiever zou kunnen zijn voor de bediende studentengroepen. Ten tweede moet het klaslokaal (lesruimte) geschikt zijn voor team-teaching.

iNACT

inclusive educators

Open Education
Community

momentum
[educate + innovate]

